

SLOVENSKI JADRAN

LET 1, ŠTEV. 41

Koper, petek 10. oktobra 1952

POSAMEZNA ŠTEVILKA 10 DIN

Zadnji grozdi

Pravilna ureditev poslovanja podjetij

Široka demokratičnost v upravljanju gospodarstva ter neposredno vodstvo in upravljanje podjetij po delornih kolektivih odpravljajo vmeševanje oblastnih organov v neposredno proizvodnjo. Gospodarski organi so ohranili še samo splošno nadzorstvo nad proizvodnjo, določeno v okvirnih proporcijh družbenega plana.

S tem delom družbenega dohodka razpolaga delovni kolektiv sam, pri tem pa mora upoštevati določene predpise za razdeljevanje skladu plač. Tarifski pravilnik mora biti predpis, ki ureja tarifino politiko podjetja, sprejme in potrdi pa ga delavski svet kot predstavnik delovnega kolektiva. Zato je popolnoma napačno prepustiti izdelavo tarifnega pravilnika samo komisiji, ne da bi pri tem sodelovali vsi člani delovnega kolektiva. Pravilno je, da komisija izdela osnutek tarifnega pravilnika in ga da v diskusijo kolektivu, da ga razčleni in temeljito predela.

V pravilnikih zasledimo pri nasti pomanjkljivosti in škodljive pojav, kot so jih zasledili pri sestavi prvih osnutkov v ostalih okrajih Slovenije. Dosedanji osnutki tarifnih pravilnikov kažejo, da so bili izdelani površno in brez tesnega sodelovanja delovnega kolektiva ali samo ob navideznem sodelovanju. Tako je na primer delovni kolektiv avtopodjetja Adria sprejel tarifni pravilnik, ki je dokaj površen in ne zajema vsega potrebnega, ne določa tarifnih postavk za delovna mesta. Razen tega niso izvršili opisa delovnih mest in ne navajajo podatkov o plači za strokovnost, odgovornost in posebne pogoje dela. V prvini del pravilnika so vnesli dolčila, ki spadajo v delovni red podjetja. Dalje se delavcem priznava pravica do ene brezplačne delovne obleke, v drugem členu pa se to pravico ponovno odzema, ker je vnesena prekomerna obraba delovne obleke v tarifno postavko delovnih mest itd. Delovni kolektiv podjetja Corrado je sprejel tarifni pravilnik, ki se v ničemer ne razlikuje od onega v Adriji. Enostavno so ga napisali, saj se v členih, besedilu in v napakah dobesedno ujemata. Delovni kolektiv podjetja Salvetti v Piranu čaka, da jim bo prišel kdaj drug sestaviti tarifni pravilnik, ker komisija in delavski svet nočeta sprejeti odgovornost iz enostavnega razloga, da se ne bi zamerila posameznikom.

Tarifna pravilnika gradbenega podjetja Edilit in rudnika Sečovje sta dosedaj med najboljšima v okraju. V teh podjetjih je pri sestavi sodeloval celotni delovni kolektiv, tako da so na večkratnih zasedanjih delavskih svetov tarifni pravilnik dopolnjevali na predloge delavcev.

Vsekakor so se naši delovni kolektivi premalo posluževali izkušenj delovnih kolektivov ostalih predelov naše socialistične domovine, da bi stopili v stik z njimi in si ogledali, kako so sprejemali in obravnavali sestavo tarifnih pravilnikov kot trenutno najvažnejšo nalogo delovnih kolektivov. Naravno je, da so to prvi osnutki, ki bodo še v marsičem izboljšani in napake odpravljene.

S. C.

Spominske prireditve

ob devetletnici fašističnih požigov v jugoslovanski coni STO

2. oktobra so se prebivalci koprskega okraja spominjali devete obletne požigov vasi v letu 1943. V Dekanih so proglašili ta dan za občinski praznik. Večji mitingi so bili še v Čežarjih, Pobegih in drugih vasah ter zlasti v Šmarjah, kjer sta v nabitu polni dvorani Zadružnega doma prisostvovali tudi pomočnik komandanta Vojske uprave JLA major Kneževič in Julij Beltram. Major Kneževič je na mitingu podelil 28 spomenic svojem padlih partizanom in aktivistom ter odlikovanja enajstim bivšim partizanom.

Na mitingu je govoril Julij Beltram, ki je orisal napore prebivalstva Slovenske Istre med vojno in po osvoboditvi za svobodo in lepše življenje za socialistizem. Govoril je tudi o delovanju sovražnikov našega ljudstva, ki še vedno poskušajo oživljati fašizem. Rekel je med drugim:

»Na današnji dan so pred devetimi leti na tem mestu fašisti pozgali do tal vašo vas. Danes pa moramo ponovno ugotavljati, da je spet na delu sovražnik v neposredni bližini, ki ima tudi iste cilje. Poleg drugih dokazov, o katerih je javnost obveščena, naj navedemo še dva najnorejša primera, ki prav tako očitno kažejo pot razvijajočega se fašizma v Italiji in Trstu in ki kljub protestom in odgorčenju antifašističnih množic ne najde zaprek pri odgovornih organih oblasti. Pred nekaj dnevi so v Trstu spet odsodili dva antifašistična borca (partizani) in. Grudna in Pertota na dosmrtno ječo zato, ker sta izvrševala ukaze in sveto človečansko dolžnost, da sta uničevala fašističnega okupatorja. Po mnenju tržaških tožilcev in sodnikov bi morali potem takem partizani prosliti italijanske fašiste in zločince usmiljenja za grozodejstva, ki so jih vršili po slovenski in jugoslovanski zemlji. Na žalost je ostalo v Trstu precej nekaznovanih fašističnih kriminalcev, ki so se ko končani vojni skrili in polagoma prišli na dan prav zaradi podpore okupacijskih sil, tistih oblasti, ki so sicer menjale ime, ne pa ljudi. In danes sodijo tistim, ki so se jim uprli za čas vojne!«

Prav tako se je spet oglasil naš starji »priatelj« in »odobrotnika« škof Santin. Zelo ga je prizadela objektivna objava komandanta Vojske uprave o stanju in življenju pri nas. Predvsem vemo prav dobro, kdo je škof Santin, zlasti veste to vi, ki ste ga videli, ko je na pogorišču vaše vasi pozival tiste preostale, ki so se pred barbari skrili in ušli gotovi smrti, na lojalnost do okupatorjeve oblasti. Ali more črna duša hinavca igrati bolj ostudno vlogo? Kot zvest hlapec Mussolinija in Vatikana je pri nas nekaj desetletij posvetil vso svojo šovinistično strast in vse svoje sile, da kot fašistični veljak utrdi »italjanstvo teh krajev«. Ničesar ni opustil v izvajanjiju tega vatikanškega in Mussolinijevega poslanstva: preganjal je slovenske duhovnike, slovensko besedo, izganjal iz cerkve materin ježiški vernikov in nasilno potujčeval naše ljudi in močno povzdigoval in odobraval po-hode fašistov v naše kraje in povod drugod, odobraval požige in poboje, blagoslavljal orožje in bodril tiste, ki so z ognjem in mečem uničevali vse, kar je bilo slovensko, kar ni

bilo italijansko in fašistično. V tej funkciji se je Santin pripeljal v vas, vas neposredno po požigu, in vas na požganih domovih pozival na spoštovanje okupatorjevi oblasti in na podrejanje fašističnim zakonom. Ali more škof Santin to zanikit? Ne pričakujemo nobenega odgovora na naše vprašanje, ker ga Santin ne more dati.«

Prisotni so nato sprejeli resolucijo, v kateri zahtevajo od jugoslovanske vlade naj protestira zaradi nezakonite odsodbe dveh tržaških slovenskih partizan. Z mitinga so tudi poslali pismo tržaškemu škofu Santinu, v katerem pravijo med drugim, naj Santin pusti istrsko prebivalstvo pri miru, kajti ono ne potrebuje zaščite njegove kurije, ki je avantgarda irredentističnega po-hlepa po naši zemlji.«

Nepozaben dan v Bertokih

Tudi v Bertokih pri Kopru je bila komemoracija v spomin na žrtve fašističnih zločinov leta 1943. Nad 1200 ljudi se je udeležilo sprevoda in drugih slovesnosti.

Sprevod je šel izpred zadružnega doma skozi vas in se ustavil pred staro gostilno, kjer je spominška plošča. Godba je zaigrala žalostinko, nato pa so odšli vaščani na pokon-

pališče, kjer so govorili tov. Albin Jerman, Egidij Novel in Karel Klun. Poučili so herojstvo padlih borcev, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo, in napore tukajnjega ljudstva za očuvanje in utrditev dragočenih pridobitev naše ljudske revolucije. Po treh recitacijah so položili vence na grobove, godba pa je zaigrala dve žalostinki. Spomin padlih so nato počastili z enominutnim molkom. S tem je bila komemoracija na pokopališču končana.

Prebivalci Bertokov so nato odšli v poslopje zadružnega doma, kjer so objavili spomine na strašne dni leta 1943. Pripovedovali so, kako so tedaj nemški zveri streljali in mučile ljudi ter kradele in požigale vse, kar jima je prišlo pod roke. Pri Kmetijški šoli v Škocjanu je neki mladenič streljal na Nemce, dokler se niso mrtev zgrudili na svoji mitraljezi. Mnogi so pustili vse, da bi si rešili golo življenje. Ko so se vrnili v vas, so našli le pogorišče.

Ljudstvo teh krajev ne bo nikoli pozabilo fašističnih grozodejstev, 2. oktober bo postal v njihovem spomini kot dan, ki se ne sme nikoli več ponoviti. Nikdar več ne sme na to zemljo tuječ in če bi se je znova kdaj polakomnil, nas bo našel priravnjene braniti vsako ped zemlje. To je naša sveta dolžnost do žrtev, ki so pred devetimi leti padle za našo svobodo.

Odkritje spomenika padlim borcem v Vipavi

Velika množica ljudi iz zgornje Vipavske doline se je v nedeljo zbrala v prijaznem in sončnem trgu Vipavi, da prisostvuje odkritju spomenika padlim borcem, talecem in aktivistom. Slavnost se je začela ob deseti uri z zaigranjem himne »Hej, Slovenija«. Domačin je ob otvoritvi pozdravil ljudstvo in goste, med katerimi so bili: tov. Ivan Regent, Tomaž Fajfar, Ivan Hribar, Martin Greif, ameriški rojak Etbin Kristan s soprogo, Jože Primozič — Miklavž in več višjih oficirjev JLA, med katerimi je bil podpolkovnik Josip Klašič.

Kot prvi je zbranenu ljudstvu spregovoril tovarš Regent. V svojem govoru je podčrtal borbo ljudstva nove Jugoslavije pri gradnji socializma. Poudaril je, da ne smemo nikoli pozabiti, da gradimo na krvi padlih med ostalim tudi bratstvo ne samo med jugoslovanskimi narodi, temveč tudi v svetu.

Za njim je stopil pred mikrofon ameriški rojak in književnik Etbin Kristan. Med drugim je tovarš Kristan dejal:

»V dalmajni Ameriki so vaši rojaki, ki so danes, ko odkrivate spomenik vašim padlim, z vami. Tudi za vas ameriške Slovence so bili časi borbe težki, težki zaradi tega, ker so prihajali med nas ljudje, ki so trošili laži. Morali smo verjeti, ker ni bilo slišati pravega glasu. Počasi, drobtina za drobtino je prihajala resnica med nas. Zvedeli smo, da se borijo za svobodo — jugoslovanski partizani.«

Governik se je nato obrnil do mladine in dejal:

»Jaz vidim tu mladino, pionirje,

cicibane. Do vas bi se rad obrnil in vam povedal: Nikoli ne pozabite, kdo so bili vaši očetje! Zavedajte se, da ste sinovi naroda, kateremu ni primere na vsem svetu.«

Oh zaključku govorja, ki so ga navoroči večkrat prekinjali s ploskanjem, je tovarš Kristan dejal:

»Treba je, da ste ponosni, da ste sinovi takega naroda, ki sam gradil svojo prihodnost. Čestitam vam, da imate také voditelje in želim, da bi dosegli vse zastavljene cilje. Preprinjam sem, da jih tudi boste.«

Zadnjih je v imenu glavnega odbora Zveze borcev Slovenije na kratko spregovoril Tone Fajfar. Nato je tovarš Baje, oče prvega taleca, ki je bil ustreljen v Trstu že leta 1942, odkril spomenik. Sledilo je polaganje vencev, ki so jih prinesle delegacije JLA, Partije, občine, Zvezde borcev, gasilcev, žena, invalidov in drugih množičnih organizacij. Vseh vencev je bilo 32. Po položitvi vencev so šolski otroci obsuli spomenik še s cvetjem. Mladinski pevski zbor nižje gimnazije in pevski zbor LIP iz Ajdovščine sta zapeljala več pesmi.

Postavitev spomenika je organiziral krajevni odbor Zveze borcev v Vipavi. Načrt za spomenik je izdelal arhitekt Janez Plečnik. Spomenik je izdelan iz kraškega marmorja. Napis na spomeniku je:

»Padlim borcem za svobodo v borbi proti fašizmu.«

Postavljen je v spomin 32 padlim borcem, talecem in aktivistom trga Vipava. Spomenik je postavljen na trgu pred zadružnim domom, ki počasta središče vsega življenja v Vipavi.

NOVO BOGASTVO KRASA

Istrski tobak si je utrl pot na svetovna tržišča

Človek, ki na hitro preleti Kras, ve o njem prav malo. Mogoče se zelo začudi, kako vendar se preživljajo tudi ljudje, ki prebivajo v hišach, čepečih po kamenitih pobočjih, saj morajo tisto malo prsti, skrite po kraških uvalah takoreč z rokami braniti pred kraško burjo, kadar se ta razbesni. Tako misli popotnik, ki ga pot mimogrede vodi čez pokrajino razjedene kamne.

Temu pa ni tako. Prebivalci so si tu našli svoj kruh, čestokrat trd in težko prisluhen. Ne samo vinogradi, godovi in kamnolomi, temveč tudi druge stvari so, ki branijo v sebi dovolj bogastva, da omogočajo življene Kraševcev. Med temi pa nika-kor ni v novejšem času na zadnjem mestu — tobak.

Ven, marsikdo se bo začudil. Znano je sicer, da je v Rovinju tobacna tovarna, toda redki so, ki vedo to, da ima okolica tega mesteca tudi precej obsežne tobacne nasade. Na to me je opozoril inženir in preprinjam sem, da bo to tudi naše bralce zanimalo.

Motil bi se, kdor bi pričakoval, da je v tujini največje povpraševanje po »Drinici«, po »Makedoniji«, »Hercegovini« ali »Opatiji« cigaretah. Zanimivo je dejstvo, da je zadnje čase med tujimi interesenti največje povpraševanje prav po istrskem tobaku. Temu pa se na vzrok pakiranje cigaret na ameriški način, v staniolu in celofanu, temveč privlači posebna priprava in vrsta tobaka, ki daje gotovim izdelkov prijetno aroma.

Pravzaprav so poizkusili s kulturnimi tobakoma v Istri že dokaj stari. Znano je, da je že stare avstro-ogrška monarhija na tem predelu skušala uvesti sajenje debelolistih sort tobaka kot sta »Macedonija« in »Giant«, ki se jih starejši kadilci še prav gotovo spominjajo. Vendar se vsi poizkusili pokazali tako slabe rezultate, da se produkcija in pridelovanje nista izplačala. Tako je vse padlo v vodo. Italija je okrog leta 1920 poizkušala ponovno uvesti nove vrste kultur. Prišlo je do nove vrste tobaka, ki se je na trgu pojabil pod imenom »Istra Valley«. Ta sorta se je v Istri dokaj udomačila, vendar pa gojitev ni zavzela tistih obsegov, ki bi jih lahko. Da se to ni zgodilo, je seveda več vzrokov.

Kompleksne zemljišča, kjer so tobak gojili, so imeli v zakupu ljudje — privrženci italijanskega fašizma, ki niso imeli posebnega smisla za tobacne kulture, temveč jih je šlo predvsem za to, da iztisnejo od pridelovalcev čim večji dobitek. V ta namen so pokupili tobak še v zelenem stanju in ga z nemajhnim do-

TEDEN DNI DOMA

Tovarni »Djuro Djaković« in Rade Končar sta te dni slavili pomembno delovno zmago. S skupnimi naporji sta delovna koletiva obeh tovarn izdelala stotisoč električno dvigalo, ki je največje pri nas izdelano dvigalo. Služilo bo pri montirjanju turbin, generatorjev in drugih težkih strojev pri gradnji naših hidrocentral.

Zvezda predpisov iz gospodarstva, ki bo do izboljšali organizacijo na nekaterih področjih (kmetijstvo, gozdarstvo, ureditev mest in naselij, rudarstvo in drugo). Novih uredov ne bo več sestavljati samo gospodarski aparati, temveč bodo pri tem važnem delu sodelovala tudi društva, državna arbitraža in ljudska odsotnost.

PRISPEVKI za zdodovinsko politično razstavo v Kopru

VUJLA, Koper	20.000
Istarska banka, Koper	10.000
Globusfilm, Koper	10.000
Zavod za soc. zavarov., Koper	5.000
Ruda, Izola	3.000
Hranilnica in posoj., Koper	1.000
Tržaška zavarovalnica	10.000
	din 59.000

bičkom preprodajali italijanskemu državnemu monopolu. Tako so čedalje bolj izgubljali zanimanje za gojitev, ter vso pozornost obračali le čimpopolnejšemu izkoriscenju tistih, ki so tobak pridelovali. Tak način gospodarjenja je nujno pritegnil leta 1943 do opustitve nasadov. Vsega nekaj desetin hektarov zemlje, ki je bila doslej nasajena s neznanimi sadikami, je obležalo neizkoriscene.

Po osvoboditvi so bile v Istri ustanovljene posebne kontrolne tobačne postaje, ki so preuzele naloge — najti novo vrsto tobaka, ki bi odgovarjal vsem pogojem istrskega podnebjja. Ves inventar in prostori, ki so ostali na razpolago po zlomu Italije, pa so preuzele v svoje roke delovne zadruge. Uspehi so se kmalu pokazali. Kvaliteta in kvantita tobača sta takoj poskocili na raven, ki jo je dosegla Italija ob najboljši letini. Strokovnjaki so pričeli s selekcijo raznih vrst. Končno jih je uspel dobiti s krijanjem debelolistih in tankolistih tobakov novo zvrst. Nadeli so ji ime »Istrski tobak«. Ta je doslej pokazal tako zadovoljive uspehe, da bo nujno potrebno razširiti gojijoča, kolikor bo le mogoče. Veliko prednost imajo nekatera gojijoča, ki so toliko obsežna, da jih lahko obdelujejo s stroji, kar bo znatno vplivalo na cenejše proizvodne stroške in seveda tudi na kvaliteto gotovih tobačnih izdelkov.

Kraške ravnine z rdečo zemljijo »terra rossa«, kot jo imenujejo, imajo to prednost pred dalmatinskim in hercegovskim krasom, da je na tem področju vsaj do neke mere ohranjen gozd, ki kolikor toliko varuje zaplate zemlje, katere nudijo tobaku dovolj ugodno podnožje za uspešno rast. Prav ti gozovi, ki jih po osvoboditvi posvečamo še prav posebno pozornost, so pa tudi vzrok, da so zemljišča, primerne za obdelavo, obsežnejša, kot so sicer bila.

Gotovo pa je, da tobak ne uspeva sam od sebe, temveč zahteva od pridelovalcev posebne nege. Prav ta nega in obdelava pa postavlja preden kopico problemov, ki jih mora rešiti.

Eden prvih takih problemov je seveda delovna sila, ki je že prejšnjim gospodarjem gojijoča delala preejšnje preglavice. Poleg tega zahteva tobak tudi precej prostora, kjer se lahko pravilno sruši. Kajti od vsega tega je odvisna njegova kvaliteta. Zato zahteva gojitev precej večih rok, domačini pa temu še niso povsem kos, ker nimajo v tem poslu potrebne tradicije. Strokovnjaki resno razmišljajo o tem, da bi kolonizirali določeno število pridelovalcev-strokovnjakov, ki imajo že potrebno prakso v pridelovanju. S tem bi se doprinos dokaj dvignil, kar bi koristilo ljudstvu in državi.

Če pomislimo, da na hektaru zemlje v Istri pridelamo lahko le tisoč kilogramov pšenice, a sedem tisoč kilogramov zelenih tobačnih listov, potem se tako prepričamo, da je istrski tobak zaklad, ki se ga izplača dvigniti. Upoštevati moramo, da je tobak precej dražji od pšenice, približno desetkrat, od koruze pa celo okrog štirinajstkrat. Tobak pa ima tudi to prednost, da lahko premaša sušo, ki mu do neke mere celo koristi, dočim pšenico in koruzzo suša v Istri često uniči. To se je v precesi meri godilo tudi letos.

Če na koncu pogledamo še proračun kmečke delovne zadruge iz Rovinja iz leta 1951, se bomo prav gotovo prepričali o dočnosti tobaka. Po tem proračunu namreč je znašal delovni dan v zadruži 500 dinarjev, dočim je povprečni zasluzek v ostalih zadrugah, ki pridelujejo vinsko trto — zelo plodonosno r

KONGRES LABURISTOV V MORECAMBU Sprehod po svetu

V mestu Morecambe v Lancashire na Anglijskem se je te dni zadržal 51. kongres angleških laburistov, ki se ga je udeležilo 1200 delegatov iz vse države.

Tako v začetku lahko rečemo, da predstavlja letošnji kongres laburistične stranke novo etapo v razvoju delavskega gibanja v Veliki Britaniji.

Kongres je razpravljal o številnih vprašanjih, ki so zelo važna pomena za nadaljnji razvoj notranjega političnega in gospodarskega življenja v Angliji, kakor tudi za nadaljni razvoj odnosov Velike Britanije do drugih držav v svetu.

Predvsem moramo ugotoviti, da se je angleška laburistična stranka zelo prizadela na svoje letno posvetovanje, tako da je izdelala nov politični, gospodarski in socialni program, ki je bolj popolen od tistega, ki ga je izjavljala od 1945. do 1951. leta, ko je bila stranka na vladu. Kongres isto je namreč ugotovil, da pomanjkanje nadaljnje perspektive ni bil zadnji razlog, ki je pozicije laburistične stranke tako oslabil, da so leta 1951. prišli na oblast konzervativci.

Za časa svoje vlade so laburisti uresničili načrt o nacionalizaciji premočavnikov, težke industrije, prevoznih sredstev itd. Izdelali so vprašajeli so več začinkov glede socialnega izvarovanja, izvajali so načrtno gospodarstvo in odpravili v glavnem brezposelnost. Vendar pa je ostalo nerešenih še mnogo političnih, gospodarskih in socialnih vprašanj, ki so silila k iskanju novih, bolj radikalnih poti v razvoju družbenega procesa v Veliki Britaniji. Ta potreba po iskanju nove, boj izkrstilizirane platforme je postala še bolj nujna v času, ko so spet prišli na oblast konzervativci. Leti so namreč ukinili v kratkem času vse reforme, ki jih je izvedla laburistična vlada.

Spričo vsega tega je prišla v laburističnih vrstah bolj do izraza tako imenovana leva struja laburistične stranke pod vodstvom odločnega in nepopustljivega Bevanom.

Bevanova struja je zabeležila precejšnji uspeh na lanskem kongresu stranke. Se bolj pa se je uveljavila na letošnjem strankinem posvetovanju. Bevanova struja je namreč pri neposrednem glasovanju v izvršni odbor laburistične stranke dobila šest od sedem razpoložljivih sedežev. To je vsekakor precejšnji uspeh in to kljub temu, da je Attleejevi izmeni skupini uspelo ohraniti svoje prejšnje pozicije v izvršnem odboru, ki šteje 28 članov. V odboru je namreč poleg sedem neposredno izvoljenih

članov še dvanajst članov, ki jih imenujejo sindikati, 5 članov, ki jih določajo ženske sekcije, dva predstavnika zadružnih organizacij, Klement Attlee, kot vodja laburistične stranke ter Arthur Greenwood kot glavni blagajnik.

Bevanov uspeh pa ni samo formalnega značaja. Na kongresu je bilo mogoče ugotoviti velik upliv, ki ga ima ta odločna osebnost na sindikate in ostale organizacije, ki sestavljajo laburistično stranko. To je prišlo do izraza predvsem pri glasovanju o številnih resolucijah o notranju in zunanjopolitičnih ter gospodarskih vprašanjih.

Kar se tiče zunanjopolitičnega akcijskega programa, je kongres laburistične stranke prvenstveno poudaril vlogo morebitne prihodnje laburistične vlade v borbi za ohranitev miru v svetu in za napredek v mednarodnih odnosih. Kongres se je zavzel med drugim za priznanje Kitajske republike, za sprejem te države med Združene narode, za mirno rešitev vseh spornih vprašanj na Dalnjem vzhodu, za pomiritev v Evropi, za podporo nemškim socialistom in gospodarskemu gibanju v svetu in za prejemanje številnih resolucij glede njihovega stališča do vprašanja nemškega zedinjenja. Poudaril je dalje prednost zedinjenja Nemčije pred obrožitvijo le-te, nujnost, da se pomaga zaostalim državam, potrebo po sedelovanju s socialističnimi gibanji v Evropi, ki morajo voditi svojo politiko do vprašanju evropskega zedinjenja, dalje potrebo po pospeševanju trgovinskih odnosov med Zahodom in Vzhodom.

Gleda na notranje-politični in gospodarski program pa je laburistični kongres soglasno izglasoval resolucijo, ki narekuje politiko nadaljnje nacionalizacije ter resolucijo, ki se zavzema za čim večjo udeležbo delacev pri upravljanju pod-

jetij. Kongres je prav tako sprejel za izboljšanje gospodarskega poloklep o izvedbi pedletnega načrta žaga. Predvsem pa je ponazaril potrebo po močnejšem državnem nadzorstvu nad industrijami. Dalje je bilo sprejetih več resolucij glede socialnega izvarovanja, predvsem pa glede brezplačne zdravstvene službe.

To je v glavnem zunanjopolitični in notranje politični ter gospodarski načrt, ki ga angleški laburisti namenavajo izvesti v primeru zmage na prihodnjih volitvah v Veliki Britaniji. Mnogi problemi so še nejasni, tako da Attleejeve kot za Bevanove pristaže. Vendar, kar je važno za letošnji laburistični kongres, je to, da so v Morecambu prišle do izraza številne pobude, ki so izšle neposredno od ogromne množice angleških delavcev, ki so se živo zanimali in spremljali delo kongresa od začetka do konca. Kljub nasprotnosti med Bevanom in Attlejem je kongres poučil potrebo po enotnem nastopu, kajti samo tako bo mogoče premostiti številne ovire in predstaviti v bližnji prihodnosti angleškemu ljudstvu res napredno laburistično vlado.

„Obramba miru“

Kot znano je glavna skrb vseh informacijskih držav borba za mir. Lansko leto so v Sovjetski Zvezzi, potem pa tudi v vseh satelitskih državah sprejeli zakon o kaznovanju vseh tistih, ki bi na kakšenkoli način oviral to borbo. Prvič so ta zakon uporabili proti nekemu rumunskemu pisatelju, ki ni hotel pisati propagandnih člankov za vojno na Koreji in je s tem škodoval »borbi za mir. Komentar ni potreben.

NAJLJUBSE OPRAVILO NAJMODREJSEGA

Kongres hinavščine v Moskvi

V nedeljo zvečer se je začel v Moskvi 19. kongres vsevzvezne ruske bolševiške partije. Kongres, ki bi moral biti po statutu vsaki dve leti, je torej sklican z zamudo 11 let. Stalin na kongresu ne nastope, več kot govornik, temveč je zaupal svojo modro besedo 50 stranem revije »Bolševik«. Pojavil se je kot gledalec in nato kot član predsedstva. Kongresu prisostvujejo poleg kakih 1500 delegatov tudi številni zastopniki tujih kominformovskih partij, med njimi skoraj vsi predsedniki vlad dežel pod sovjetsko vladavino.

Kongres ima med drugim na dnev nem redno poročilo o delu centralnega komiteja bolševiške partije, dalje direktive kongresa za peto petletko ter poročilo o spremembni statuta. Kongres je otvoril Molotov, ki se je v svojem govoru v glavnem omemil na zunanjo politiko in ponavljajoči teze, ki jih je že Stalin podal v »Bolševiku«. Pri vsem tem pa je na najbolj licemerni način poudarjal kako se Sovjetska zveza bori za mir v svetu v svetu, kako se edinole ona zavzema za sodelovanje med narodi.

Tudi Malenkov, ki je podal poročilo o delu centralnega komiteja partije, se je pri svojih izvajanjih držal poti, ki jo je v »Bolševiku« začrtal Stalin. Prav tako kot Stalin v »Bolševiku«, je tudi Malenkov govoril na dolgo in široko o »taboru vojnih hujščev«, o »gospodarskem sistemu, ki se krepi« in o »sistemu, ki propa-

da«. Njegovo poročilo pa se je zaključilo seveda s hvalnico Stalina in njegovemu prispevku za razvoj komunizma.

Kot se je že predvidevalo, poteka torej moskovski kongres v znaku starih fraz o razdelitvi sveta na dva tabora: na tabor agresije in tabor miru, kateremu stoji na čelu Sovjetska zveza, to je miroljubna Sovjetska zveza, edina zaščitnica miru. To so stare fraze ljudi, ki so izgubili občutek sramu in odgovornosti pred zgodovino. Ljudi, ki drugim pripisujejo svojo odgovornost za vojno na Koreji, za razkosanje Nemčije, za zavlačevanje podpisa mirovne pogodbe z Avstrijo, za hladno vojno, ki povečuje napetost v svetu in tako dalje.

Ugotovili smo že, da je kongres le eno samo ponavljanje lažnih miroljubnih Stalinovih fraz v reviji »Bolševik«. Da je omenjeni članek samo ena od številnih licemernih in propagandističnih potez Stalina in njegove vlade, preračunana na preslepitev javnega mnenja, ni nobenega dvoma.

Kako zgleda v bistvu ta Stalinova politika miru, nam najlepše prikazuje praksa, ki jo izvaja sovjetska vlada in po njenem naročilu njenje podložniške vlade proti Jugoslaviji. To je praksa stalnih obmejnih provokacij, organiziranja agresivne in diverzantske dejavnosti, ki imajo za edini cilj zasluženje jugoslovanskih narodov.

Letos pa se je dejavnost 92 špijonskih centrov sosednih komunističnih držav, ki jih je vse povzročilo, da je vse v tem času vse napadalo na jugoslovansko vlado. Njihova glavna naloga je bila zbiranje podatkov o razmestitvi jugoslovanskih vojaških edinov, o njihovi bojni zmogljivosti, o oborožitvi itd. To dejstvo dokazuje, da so ti agenti se stavnici del nekega napadalnega stroja, ki je pripravljen na vse.

Vsekakor so to primeri samo ene izmed oblik aktivnosti sosednih komunističnih držav proti Jugoslaviji. Toda le-ti zadostujejo, da prikažejo agresivni značaj politike vlad teh držav do Jugoslavije.

Molotov je poudaril na kongresu v Moskvi, da Sovjetska zveza brani politiko obrambitve in utrditve miru med narodi. Ali je morda pošiljanje vohunov in diverzantov ter provokiranje na mejah Jugoslavije, pri čemer izgubljajo življenje jugoslovanskih graščarjev, oborožitev satelitskih držav in vzgoja vojakov v teh državah v mržnji do Jugoslavije, politika miru? Besede Malenkova, izgovorjene na račun malih demokratskih držav, katere baje taci Ameriški in druge imperialistične države, se v resnici nanašajo na države sovjetskega bloka. Vse to so samo laži, s kateremi sovjetski funkcionarji držijo v zablodi milijone sovjetskih ljudi, da bi se še naprej obdržali na oblasti.

Jugoslavski narodi, proti katrim se izvaja bliza nezaščiten pritisk sovjetskega bloka, pa ne bodo popravili pri opozarjanju svetovnega javnega mnenja in zainteresiranih forumov o takih sovražnih dejavnosti. Jugoslavski narodi so se znali in se bodo znali tudi v prihodnosti upreti vsem napadala načertom proti svoji socialistični domovini. Prepričani so, da imajo pri tem vso podporo mednarodne javnosti.

Danes se bomo najprej ustavili pri petrolejskem vprašanju. Med Perzijo in Veliko Britanijo se še vedno nadaljuje izmenjava not, kar dokazuje, da niti ena, niti druga stran nimata namena zaostričiti tega vprašanja do teles mere, da bi prišlo do prekinitve diplomatskih odnosov. Perzija še dalje zahteva, da ji Velika Britanija izplača 49 milijonov funtov šterlingov kot odškodnino za izgubo, ki jih je utrpela zaradi angleške gospodarske blokade. Zadnja perzijška nota Ameriki in Veliki Britaniji je spravljiva značaja in predvičuje očitne anglo-perzijski pogajanje. Perzija upošteva med drugim, da Anglia priznava nacionalizacijo petroleja ter pravico Perzije, da lahko svobodno razpolaga s svojim petrolejem. Mossadegu gre torej v glavnem za 49 milijonov funtov šterlingov, ki bi jih moral plačati Anglia.

To je v glavnem zunanjopolitični in notranje politični ter gospodarski načrt, ki ga angleški laburisti namenavajo izvesti v primeru zmage na prihodnjih volitvah v Veliki Britaniji. Mnogi problemi so še nejasni, tako da Attleejeve kot za Bevanove pristaže. Vendar, kar je važno za letošnji laburistični kongres, je to, da so v Morecambu prišle do izraza številne pobude, ki so izšle neposredno od ogromne množice angleških delavcev, ki so se živo zanimali in spremljali delo kongresa od začetka do konca. Kljub nasprotnosti med Bevanom in Attlejem je kongres poučil potrebo po enotnem nastopu, kajti samo tako bo mogoče premostiti številne ovire in predstaviti v bližnji prihodnosti angleškemu ljudstvu res napredno laburistično vlado.

* * *

Kaj pa v Egiptu? Zdi se, da je general Nagib odločen dosledno izvesti svoje načrte o agrarni reformi in industrializaciji države. Največja egiptška stranka — vafdistična stranka — pa je medtem dobila novega začasnega predsednika. Prejšnji predsednik Mustafa Nahas, ki se je dolgo upiral vladnemu sklepom o reorganizaciji stranke, je moral odstopiti. Na novo reorganizirana vafdistična stranka se bo borila z vsemi svojimi silami za umik vseh tujih čet iz Egipta ter za združitev Nilskih dolin. Vsemu temu pa se zelo upira Velika Britanija. Stevilni opozivalci menijo, da bo Anglia morala popustiti, če je na tem, da se ustvari močni obrambni sistem na Blížnjem vzhodu s sodelovanjem Egipta.

Ko smo že v Afriki, lahko omenimo še vprašanje Tunisa in Maroka. Trinajst arabsko azijskih držav je zahvalno, da bi vprašanje obeh teh držav zahtevalo na dnevnem red skrajšnjega zasedanja glavnih skupščin Združenih narodov. Arabsko-azijske države zahtevajo namreč, da je čas, da Francija da tako Tunisu kot Maroku neodvisnost. S svoje strani pa je Francija sklenila, da bo nastopila pred vsem vmešavjanju tujcev v vprašanja, za katera sodi, da je samo ona pristojna. Kljub temu pa bodo Združeni narodi razpravljali o tem vprašanju in pričakovati je, da bo glede tega donešenudi sklep.

V zadnjem času je prišlo tudi do ostrega diplomatskega dvoboja med Združenimi državami Amerike in Sovjetsko zvezo. Gre namreč za ameriškega veleposlanika v Moskvi Kennana, ki je izjavil, da je življenje tujcev v Sovjetski zvezzi enako življenju v nemških koncen-

tracijskih taboriščih za časa druge svetovne vojne. Zaradi te izjave je Moskva poslala Ameriki zelo ostro protestno nato. Vendar se zdi, da bo Washington zavrnjal sovjetske obtožbe ter vztrajal na Kennan ostanke na svojem mestu. Kennan se trenutno medri v Švici in je v stašnem stiku z ameriško vlado.

Med Francijo in Zahodno Nemčijo pa je prišlo zadnje dni do počtenega spora glede Posarja. Kadar znano se potugujeva za to vmesno področje med obema državama tako ena kot druga stran. Zahodno-nemški kancler Adenauer je predlagal Franciji evropsko posredovanje. Francozi pa so te nemške predloge gladko zavrnili. Tako je vprašanje Posarja še vedno odprto.

Konečno se bomo ustavili še malo v Franciji, kjer je gospodarski potčaj zelo resen zaradi vedno večjih inflacionističnih tendenc. Oborožitveni način vojne v Indokini, ki stane Francijo dnevno eno milijardo frankov, ter prispevki, ki naj bi Franciju dala Atlantski organizaciji, so povzročili v tej državi veliko podražitev živiljenjskih potrebščin. Vlada je blokirala cene, vendar je ne bo mogoče rešiti težkega gospodarskega položaja brez svetje odločne intervencije v to vprašanje. Amerika je nedavno objavila Franciji, da ji bo pomagala. Vendar te pomoci zaenkrat še ni in se tudi zdi, da je ne bo. Sodijo, da bo Francija počakala še do ameriških volitv, nakar bo prisiljen znižati svoj oborožitveni način. To pa bo postavilo v nevarnost vse doseganje napore zahodne Evrope za ustavitev močnega obrambnega sistema.

MOSKVA IN NJENI »NEBOTIČNIKI«

Nedavno so v Moskvi, na Smolenskem trgu, dokončali 27-nadstropno stavbo, ki je bila zgrajena na »Stalinovo pobodo«.

Star pregovor pravi, da je bog najprej sebi ustvaril brado. Tokrat se je ta pregovor, kdo ve že kolikorat, spet uresničil. Sovjetska državna birokracija je hitro zasedla vse prostore te »neizmerne in čudovite« stavbe. Po pisaniu »Literarnoje gazete« obsegajo prostori te stavbe 400 tisoč kubičnih metrov. In v vsej prostori so se udobno nastanili sovjetski birokrati. Ta stavba, ki je po »Stalinovi zamisli« šele prva od osmih take vrste, je že dobila naslov: »Administrativno poslopje«. Po pisaniu »Literarnoje gazete« je v tej stavbi, sovjetskem »nebotičniku«, uveličena z največjo umetniško izrazitostjo ideja neuničljive sile sovjetske države. Po tem slavoslovju o »neuničljivosti in večnosti sovjetske države lahko bremo v isti reviji naslednje besede, polne ironije in nesmisla: »Tako stavba, tako svetlo, radostno in optimistično, smo lahko zgradili samo pri nas, to je lahko zgradil samo svoboden narod, ki trdno veruje v boljšo prihodnost in v gotovo zmago komunizma.« Vsak komentar k tem besedam je odveč.

BLAGOR JIM

Sovjetska literatura je, odkar je Sovjetska zveza postala »matuška Madžarska«, preplavila vse madžarske knjigarnice, šole znanstvene in kulturne ustanove, športna in vse mogoča druga društva. Med pestrostjo in mnogo obetajočimi naslovi ruskih knjig, ki so bile prevedene v madžarsčino, se je zadnjih pojavila tudi knjiga pod zelo »opravilnim« naslovom »Državna kontrola«. Po pisaniu budimpeštanskega lista »Szabat nepe« se madžarski komunisti in delavec sploh zelo zanimajo za to knjigo. Kako bi se tudi ne navdušili nad njo, saj v njej lahko hejroj o vseh »čudovitostih«, ki jih je moči doseči s pomočjo državne kontrole. V nekem odstavku te knjige lahko beremo: »Državna kontrola ima te vrline in prednosti, da lahko poglablja odnos do socialističnega dela in ustvarja veličanstvene kvalitete rodoljubja ter hrakri krepi vlogo delavcev

Slovenski otroci v slovenske šole

Predrejeni položaj slovenske šole v coni A, še bolj pa splošno zapovedovanje Slovencev od italijanskih šovinističnih oblastev, kakor tudi angloameriške vojaške uprave močno vpliva na številčno stanje učencev slovenskih šol. K temu dvema sovražnikoma slovenske šole in enakopravnosti Slovencev sploh se pridružuje še treće, t. j. kominformizem, ki s svojim lažnim »internacionalizmom« daje mnogim slovenskim ljudem vpravičilo za njihovo komodno narodno mlačnost.

Stojimo pred novim šolskim letom in pred vpisovanjem v šolo. Tudi letos bo potrebno prepričevati slabice in nezavedne ljudi, da ne izvrši same svojo narodno dolžnost, temveč koristijo dejansko tudi svojemu otroku, če ga vpišejo v slovensko šolo, v kateri se bo naučil obeh tukajšnjih jezikov, kar mu bo v življenju le v korist. Zal pa imamo v Trstu še preveč kratkovidnih in plašljivih staršev, ki kljub svoji slovenski narodni pravnosti vpišejo svojega otroka v italijansko šolo.

Kako se je v nekaterih predelih razpaslo tako narodno kapitulantsvo, kaže primer slovenskega otroškega vrtača v Rocolu. Lansko leto je ta vrtec zapustilo 17 za osnovno šolo godnih otrok. Toda samo 6 od njih se je vpisalo v slovensko šolo; vse druge so starši vpisali v italijansko šolo. Navedli smo najbolj kričeč primer. Tako se izvaja že sedem let po osvoboditvi in po zmaggi nad nacifasizmom, cätem rodinom, četudi nosijo odgovornost za upravo cone A države, ki so v OZN nastopile proti temu zločinu proti človečanstvu.

Prvi pogoj, da prestane assimilacija, ki se nadaljuje kakor med fašizmom je, da se slovenska šola osvobi robstva italijanske šovinistične šolske uprave in da prevzamejo upravo slovenske šole slovenski funkcionarji. Seveda ni to še dovolj: tržaškim Slovencem mora

angloameriška vojaška uprava priznati resnično enakopravnost v vsem javnem življenju.

TRST. — Zaradi splošnega odpora tržaških delavcev in osebja Zavoda za socialno zavarovanje je direkcija Zavoda za socialno zavarovanje v Rimu, preklicala imenovanih bivšega fašističnega funkcionarja Placeranija. Za začasnega ravatelja so iz Rima imenovali inspektorja Zavoda Fiore, ki ima ravno tako znano fašistično preteklost. Tržaški delavci in nameščenci Zavajajo, da se tudi Fiore odstrani, ker nočejo, da bi se Zavod v Trstu ponovno fašiziral.

ZGONIK. — Na seji zgornjškega občinskega sveta je župan dr. Obad poročal o veliki škodi, ki so jo povzročili suša, koloradski hrošč, gosenice in toča kmetovalcem v občini, katereim je bilo unzenega 70% plodelka. Občinski svet je sprejel sklep ožrega občinskega odbora, da se zahteva od višjega finančnega nadzorništva znižanje davkov za vse prizadetih kmetovalcev in pomoci v krmi od strani kmetijskega urada ZVU vsem prizadetim živinorejem. Ugotovljeno je bilo, da je v občini močno oškodovan nad 200 družin. Zato je občinski svet sprejel tudi predlog, da se zahteva od pokrajinskega Urada za javna dela dolelitev večjih fondov za javna dela v občini, za zaposlitev večjega števila delavcev in omili pomanjkanje številnih kmečkih družin.

Na seji je župan poročal, da je višji šolski nadzornik Rubini odklonil ustanovitev dvorazredne ljudske šole v Gabrovcu z izgovorom, da prošnja nima zakonite podlage. Občinski svet je pooblastil župana, da osebno posreduje pri šolskemu nadzorništvu, ki je v rokah italijanskih iridentistov in namerno zanemarja potrebe slovenskega šolstva. Vas Gabrovec nujno potrebuje vsaj prve nazrede osnovne šole, ker morajo otroci hoditi v šolo na Prosek, ki je več kilometrov oddaljen od vase.

BOVEC

Gospodarski problem, ki pravkar najbolj zanima ljudi po Bovškem, je skrčevanje števila koz. Koze delajo velikansko škodo na pogozdovanju in na gozdovih sploh, zato je v načrtu popolna odprava koz na Tolminskem. To pa ne gre povsod brez bolečin, dasi si ljudje zelo prizadevajo, čimprej izpolniti svoje obveznosti v zvezi z načrtom. Razpravljam tudi o dvigu sadjarstva in drugih gospodarskih problemih. Hkrati pa volijo svoje vaške odbore, ki jih bodo zastopali pri občinskem ljudskem odboru, da njim samim ne bo treba za vsako malenkost hoditi takodaleč na občino. Odbori bodo na primer izdajali tudi živinske potne liste, ki jih vaščani skoraj vsakodnevno rabijo, opravljali pa bodo tudi druge podobne posle, ki bodo v mnogočem razbremeni poslovanje na samih občinah.

O-N

TOLMIN

Na zadnji seji ZB v Tolminu so temeljito pregledali delo ZB po vseh in ugotovili, da so začele organizacije po vseh aktivne izvajati sklepe, ki so jih sprejeli na zadnji konferenci. Največ uspeha so imela pri zaščiti zgodovinskega materiala iz NOB. V zadnjem času so odkrili tudi več spomenikov in spominskih plošč padlim borcem in to v Tolminu, na Žagi in v Srepinci.

O-N

VIPAVA
V okviru slovesnosti ob priliku odprtja spomenika v NOB padlim borcem je v soboto Gledališče za Slovensko Primorje v Zadružnem domu prikazalo gledalcem, ki so do zadnjega kotička negolnili veliko dvorano, Cankarjevo dramo »Kralj na Betajnovi«. Predstava je zelo lepo uspela in so obiskovalci nagnili pozitivnimi ambami z bogatim aplavzem. Gledališče se vedno bolj uveljavlja in vse prebivalstvo radi od vseporavnih prihodov sledi njegove predstave.

STOLMINSKEGA Odkritje spomenika Hraboslavu Volariču

V nedeljo so v Kobaridu slovensko odkrili spomenik skladatelju Hraboslavu Volariču. Kot je znan, so fašisti prejšnji spomenik porušili in ga s svojo tako opevano kulturo tudi oskrnili. Odkritja so se udeležili: predsednik slovenskih skladateljev tov. Bravničar, pisatelj France Bevk, tov. Jaka Avšič, predsednik MLO Ljubljana, številni predstavniki množičnih organizacij in velika množica ljudi.

ŠIRITE

»Slovenski Jadran«

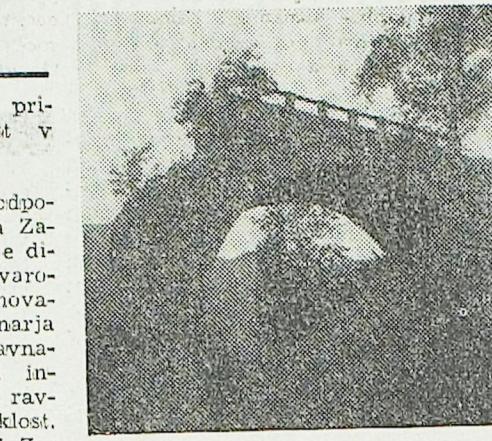
Tovarš Bravničar je v lepem govoru orisal življenje skladatelja Volariča. Muzej za Tolminsko in ljudstvo so se postavljivijo spomeniku obdolžili velikemu rojaku.

xxx

BOVEC
V nedeljo 12. oktobra bo v Bovetu gostoval odsek kulturno-umetniškega društva poštnih uslužbenec iz Ljubljane z veseloigro »Postrižek.« Vabimo vse, ki jim je pri sevi kultura in prostveni napredek.

KOBARID

Po vseh vasah kobaridskih občinah so te dni zbori volivev, na katerih razpravljajo o politični, gospodarski in kulturni problematiki. Posebno preudarajo o ureditvi planin, da se bodo čim bolj racionalno izkorisčale, govora pa je tudi o borbi proti Banovi bolezni in še o drugih gospodarskih vprašanjih. Zbori volivev po vseh iz svoje sredine volijo všeke odbore ki bodo posvetovalni organi pri občinskem ljudskem odboru. Tačnih odborov so došle izvolili že 6. V. vseh Km, Vrsno, Livek in Svinj, se pa vaščani stodostotno udeležili volitev, kar je prav gotovo znak njihove visoke politične zavesti in zanimanje za problematiko z vseh področij družbenega življenja.

Še so vidni sledovi iz borbe proti okupatorju, pa znova stegujejo grabežljive kremlje po naši zemlji.

KOPER

Občinski Ljudski odbor v Kopru je pripravil osmislke nekaterih novih odlokov, o katerih bodo prihodnji teden razpravljali na sestankih volivci koprske občine.

Med osmislki novih odlokov je odlok o javnem redu, miru in prometu, ki obsegata razne točke kot: o varstvu miru, o varstvu družbenih disciplin, ljudi in premoženja, o zdravstvu, čistoči in zunanjem mizuču mesta, o javnih nasadih ter o varstvu mladine.

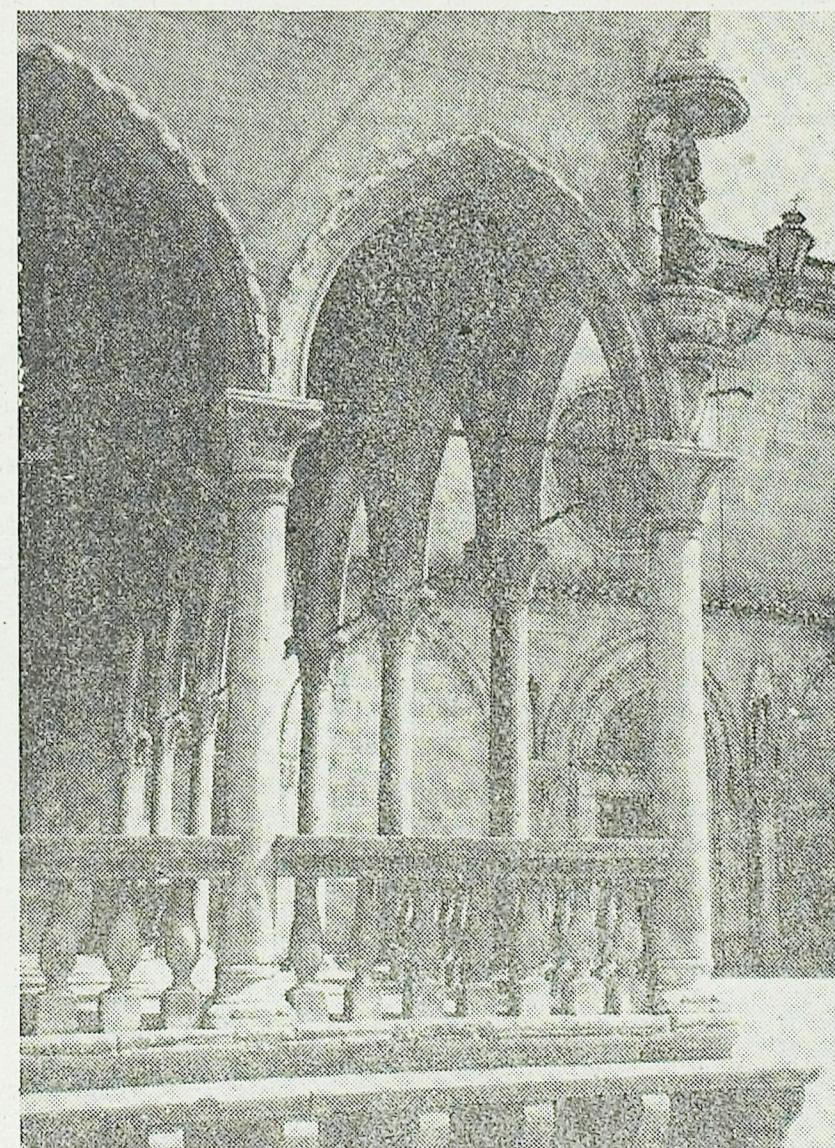
Poleg teh je tudi osmisltek odloka o obratovalnem času za gospodarska podjetja na območju koprske občine. Ta odlok bo odrejal delovni čas za Šengovske, obrtne ter gostinske obrate ob delavniških in prazničnih ter določal cene.

OSP

V eni izmed zadnjih številk »Slovenskega Jadranca« smo brali, da je občinski ljudski odbor Dekani nakanal denar za popravilo šolskih prostorov in da ni bilo v Ospu nikogar, ki bi zagrabil za delo. Resnici na ljubo moramo povedati, da se so pri nas le našli ljudje, ki so razumeli, da stari šolski prostori nad gostilno ne odgovarjajo več svojemu namenu. Čeprav niso imeli dovolj delovnih izkušenj, so se pridno lotili dela in ga tudi prav kmalu končali. Pri tem moramo zlasti pochliniti tovariši Evgena Baurta ter Gabrile in Antonu Finžgarju.

Tako smo dočakali novo šolsko leto v novih prostorih, kjer se učenci in učiteljeva prav dobro počutijo. Sedaj je pred nami še nova naloga in sicer popravilo prosvetne dvorane. Tudi tukaj nam je priskočila na pogostilo ljudska oblast. Vsi že nestrenno pričakujemo, da bodo dvorano dokončno uredili, zlasti pa so nestrenui mladi muzikantje, ki pridno vadijo in že komaj čakajo na nastop.

I.S.

Starodavna kavarna »Loggia« v Kopru, ki ji te dni prenavlja zunanjost

Od Triglava

Z jesenskimi dnevi

IZ SLOVENSKE ISTRE

je zaživelo kulturno prosvetno delo

Preteklo nedeljo so se zbrali na posvetovanje člani prosvetnih društev Dekani in Marecige. Namens posvetovanje je bil kako poziveti delavnost prosvetnih društev v zimskem času. Teh posvetovanj so se udeležili tudi člani množičnih organizacij, ki so soglasili s tem, da bodo za naprej posvetili več poznej posvetnemu delu na vseh.

Taka posvetovanja bodo imela v prihodnjih dneh tudi druga prosvetna društva koprskega okraja.

Pod vodstvom Sveti za kulturo in prosveto pri okrajnem LO v Kopru bodo 20. oktobra začele delovati v okviru prosvetnih društev kmetijske večerne nadaljevalne šole v Dekanih, Marecigah, Borštu, Sempertru, v Pučah in Šmarjah. Predlagali bodo učitelji in strokovnjaki kmetijske šole iz Škočjana pri Kopru in Zavoda za pospeševanje gospodarstva.

Prosvetna društva po vseh bodo v tekočem mesecu začela tudi z raznimi gospodinjskimi tečaji za žene in dekleta. Prosvetna društva v Izoli, Piranu in Kopru bodo organizirala slovenske in italijanske vajenške šole.

Na čast bližajočemu se VI. kongresu KPJ bodo prosvetna društva pripravila razne kulturne prireditve. Tačno pripravlja dramaška družina prosvetnega društva v Dekanih igro »Dve neveste« C. Golarja, prosvetni društvi v Tinjanu in na Skofijah pa bosta gostovali v Ospu z igrami »Razvalina življenja« in »Veriga« F. Finžgarja.

Svet za kulturo in prosveto pri občinskem LO v Izoli je nabavil 500 kvadratnih metrov zemljišča, kjer bodo uredili šolski vrt. Vsakemu razredu italijanskih in slovenskih šol bo dodeljen del tega vrtu, ki ga bodo učenici obdelovali skupno-zadružno.

Nedvomno bo ta zelo posrečena zamisel ugodno vplivala na družbeno vzgojo mladine, ki se bo pri skupnem delu spoznavala in razvijala smisel za tekmovanje in zadružništvo. Setev in nato gojenje različnih rastlin bo pri mladini vzbujalo zanimanje in ljubezen do

botanike, na drugi strani pa bo spoznavala številne škodljive in sovražnike kulturnih, človeku koristnih rastlin in se učila borbe proti njim.

IZOLA

V tovarni za konzerviranje rib bivša Ampelea bo delavski svet v kratkem priči razdelil del dobička, ki je bil dosežen v letu 1951, ki pričupa neposredno delavcem. Skupno bodo razdelili 1,200.000 dinarjev. Predlog delavcev samih je bil, da bi dobiček razdelili na podlagi opravljenih delovnih ur. Povprečno bo vsak delavec prejel 2500 dinarjev.

Te dni so v Izoli končali dela pri mestni kanalizacijski in asfaltiranju cest. Večino del so meščani opravili s prestovoljnimi delom na čast VI. kongresa KPJ.

Člani SIAU v Izoli in člani sindikalne podružnice gradbenega podjetja »EDILIT« so na čast VI. kongresa KPJ opravili do sedaj 2200 ur prostovoljnega dela pri razširjevanju ceste, ki pelje iz predmestja sv. Simona v Izolo. Cesto bodo razširili za 2.5 metra, tako da bo sedaj široka pet metrov.

Tudi delavci zaposleni pri asfaltiranju ceste Izola-Koper so sklenili, da bodo pohiteli z delom in ga dokončali do VI. kongresa KPJ.

BERTOKI

Pretekli teden smo imeli v naši vasi zbor volivev, ki se ga je udežilo nad sto ljudi, čeprav smo zdaj med trgovijo zelo obremenjeni z delom. Politično-gospodarsko poročilo je podal Ernest Vatovec, ki je govoril o imperialističnih zahtevah italijanske vlade do Trsta in naše slovenske zemlje. Poudaril je, da italijanska vlada vztraja pri svojih zahtevah na vse grozote, ki so jih italijanski fašisti stonili na tem ozemlju.

Na zboru volivev so govorili tudi, da bo nujno potrebno začeti s posredovanjem ceste, ki se v zelo slabem stanju. Izvolili so petčanski odbor, ki bo organiziral akcijo za popravitev ceste. Tudi glede zadružnega doma so sklenili, da bo potreben posrečiti del in ga letos dokončno uredit. Tričanska komisija, ki so jo izvolili na zboru volivev, bo uredila stanovniška vprašanja v Bertokih. Diskusija o izboljšanju preskrbe z električnim tokom v Bertokih, o elektifikaciji Sermina, o popravljaju mostov in o potrebi čiščenja poljskih jarkov in kanalov je pokazala, da se prebivalstvo vedno bolj zamira na dve dvig gospodarstva in da je pripravljeno ljudski oblasti nuditi vso pomoč.

BRIN IN BRNOVICE

Znano je, da je po nekaterih predelih Istre vse polno brinjevega grimevja, ki vsako leto obrodi polno brinjevih jagod, ki jih nabiramo in uporabljamo za kuhanje tako imenovanega brinjevea. Brinjevo žganje je znano kot prikljubljeno domače zdravilo in prav tako brinjevo olje.

Iz posušenih brinovic pa pripravljajo tudi čaj, ki ga dajejo bolnikom pri raznih boleznih v želodecu, bolečinah v melurju, težkem izločanju seča, revni in raznih košnih boleznih. Na skodelico vode vzamejo eno žlico posušenih brinjev. Brinovo olje dajemo bolniku, ki trpi na vodenici, zlatenici, bolečinah v želodecu in melurju po pet do deset kapljic na dan.

Pusušene brinove jagode posrepujejo tudi prebavo, odstranjujejo iz ust zopri duh in zdravijo glavobol, ki izvira iz slabe prebave.

Iz gornjega sledi: nabirajmo brinove jagode in jih s pridom uporabljajmo!

S tem bomo napravili dobro na dve strani: zaslužili bomo depe debarje, ki nam bodo zelo prav prišli in olajšali ljudem bolečine, ki jih mučijo. Ne bi bilo prav, če bi puščili bogastvo, ki rase po naših gmajnah. Vedno se spominjam lepega pregovora, ki pravi: »Pridni najde pod vsakim grmom kos kruha, pod vsakim kamnom krajev.«

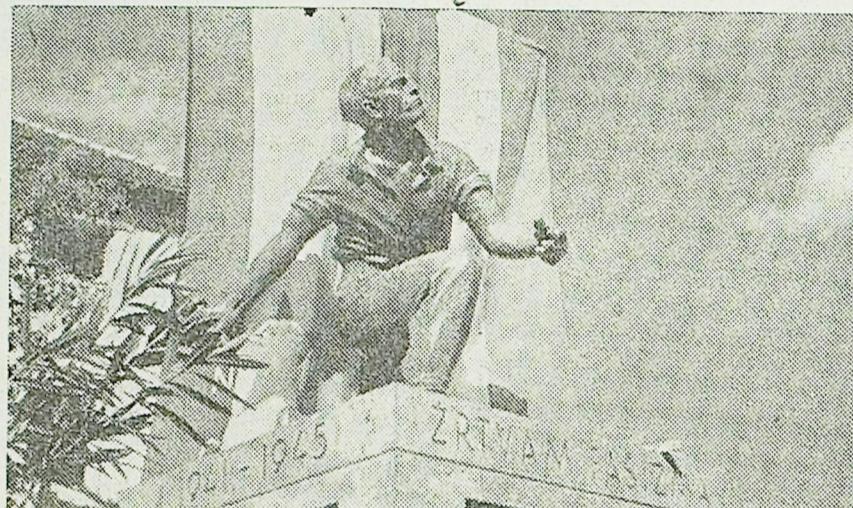
do Jadrana

M 3 POSTOJNSKEGA

Odkritje spomenika padlim borcem v Cerknici

Cerkničani so imeli v nedeljo večernostno manifestacijo, s katero so izpričali svojo hlatežnost borcem v NOB iz tega kraja, ki so za danšnjo svobodo položili svoja življenja. Odkrili so namreč lep spomenik, ki bo še poznam rodovom pričal, da je bila naša svoboda od kupljena z živo knjivo in je zato tembolj dragocena.

Odkritja se je udeležilo okrog 3000 ljudi. Med gosti so bili tudi tovariši Hribar Janez, član CK KPS, Rudoš Janko, predsednik

Spomenik v Cerknici

Pogovor z dopisniki

V današnjem pogovoru se bomo dotaknili nekaterih vprašanj, ki nam šim dopisnikom delajo nepotrebe skrbi. Začeli bi kar z dobesedno navedbo iz pisma, ki ga je pisal naš dopisnik iz Brd. Takole piše:

»Naprošate me, da vam pošjem kak prispevki z goriških Brd in še marsikaj drugega, kar pa bi vam utegnil kdo drugi, zmožnejši od meni ustrezti. Saj ste že pri zadnjem mojem dopisu moral marsikaj ertati in popravljati. Kaj šele, da bi vam kritiziral vaš tednik in dajal navodil. Sem premajhen za to.«

Tovaršu mirne vesti odgovarjam, da smo takih dopisov, ki prihajajo iz vasi, zelo veseli. Nikakor ne drži, da je — premajhen, da bi nas kritiziral in dajal navodil — kakor pravi. Vsak razgovor bodisi ustmen ali pismen bo uredništvo rado sprejelo. Če je kdo poklican, da pove svoje mnenje o našem tedniku, so to prav braveji po vseh in delavej po tovarnah. Žečeli bi samo — več takega živega sodelovanja, da bi tako postal list še bližji našim ljudem po primorskih vasih. Nikoli naj dopisnikom ne dela skrbi, če se ne znajo lepo izraziti. Skrb uredništva je, da dopis ali članek popravi in uredi za objavo. Glavno je vsebina in ne oblika ali pisava. Tudi za te primere veljajo besede našega Cankarja: »Priatelji, globlje poglej! Zivljenje se drami v nižavah.«

Dopisnik iz Lečeča na Krasu A. C. nam piše, da se je že večkrat odločil, da bi nam kaj poslal, pa je misel vedno zavrgel! No, k temu bi priponmili samo to, da nam je v zadoščenje in v nič manjši meri tudi bravecem našega tednika, da se v ljudeh poraja kar sama želja po sodelovanju za »Slovenski Jadran«. Seprav, da čutijo potrebo, da tak list prihaja tudi v njihovo vas in da o njihovi vasi in življenju tudi piše. Če in kako bo pisal — bodo odločali dopisniki sami — če bodo pridno dopisovali in pošljali članke. Uredništvo želi, da bi letosna suša prav nič ne vplivala na črnilo in da bi dopisi kar deževali iz vseh krajev in končno Krasa, Goriške, Brd, Vipavske doline, Pivke, Tolminškega, Idrijskega, Kobariškega in drugih krajev.

S. S., Loka pri Zidanem mostu. — Vaš prispevki bomo objavili v eni prihodnjih številk. Pošljite nam še kaj in skušajte biti še bolj živi v opisovanju. Dopisov, ki jih pošljete več listom, pa ne moremo upoštevati.

ZES Slovenije, dalje narodni heroj Stane Semič-Daki, Matevž Hace, sekretar OK KPS Postojna, podpolkovnik JLA Tekavec Filip-Gašper in drugi.

Slavnostni govor je imel tovarš Matevž Hace, ki je poudaril doprinos ljudstvu teh krajev v Narodno-ovsobodilni borbi, govoril pa je tudi o naših današnjih nalogah, ki jih moramo izvrševati s prav tako borbenostjo, kot so jo pokazali junak, katerim je zdaj odkrit spomenik, na kraju pa je še izročil spomenik v varstvu odborov ZB v Cerknici.

Po govorih je bil še obšren kulturni program, ki so ga izvajali pionirski pevski zbor, mešani pevski zbor in domača gospodarstva. Vse priznanje za uspešno izvedbo zaslужita predvsem pevovodja Znidarsič Viktor in kapelnik Drenik.

V eni prihodnjih številk bomo javnost pobliže seznanili z delom, ki ga je društvo že predvidelo za bližnjo bodočnost.

Brko

MUZEJ NOB V POSTOJNI

Letos je obiskalo muzej narodno-ovsobodilne borbe v Postojni 2181 ljudi. Med obiskovalce je bilo 108 gostov iz tujine tako iz Avstrije, Francije, Belgije, Švice, Italije, Švedske, Nizozemske, Severne Afrike, Egipta in Amerike. Vsem obiskovalcem je bil Muzej zelo všeč in so napisali zelo povalne vtise v spominsko knjigo, ki jo vodi uprava Muzeja.

Muzej NOB je zelo važna ustanova. Tega bi se morali zavedati vsi odgovorni in ji posvetiti še več skrbi. Ne moremo primerjati Muzeja NOB s kakim podobnim v našem mestu, kamor prihajajo letno na obiske turisti iz vseh krajev sveta. Prav iz tega vzroka bo treba misliti na še boljšo in lepo ureditve.

POSTOJNA

V Postojni smo prejšnji teden občutili dva potresna sunka, ki sta vzbudila živilne pogovore med ljudmi. Nekateri so se ob potresnih sunkih celo precej prestrašili, vendar ni bilo hudega. Kolikor je znano, naši kraji ne spadajo v območje potresnega ozemlja, zato ne more priči do hudil posledic in porušenja hiš.

Zanimalo bi javnost, če bi se naši znanstveniki oglašili in sporočili, ali so potresomerni aparati zaznamovali te sunke in kje je bilo središče. Prav tako bi radi vedeli, če obstaja nevarnost potresov na našem Krasu in drugod.

lb.

xxx

Okrajna gasilska zvezda v Postojni prireja predavanja za člane in prijatelje gasilske organizacije o pomenu gasilstva. Predavanja spremajo zanimivi ozki filmi, ki vzbujajo povsod veliko zanimanje. Posledje so bila predavanja v Razdrtem, I. i vasi, Ravniku, Baču in Knežji in jih je obiskalo nad 350 ljudi.

SKRB ZA SOLO

Novi občinski ljudski odbor v Jablanici je poskrel za šolo v Vinovem v letosnjih ponitincih način, da je dal popraviti tla v učilnicah, očna in odtok vode.

Prepričani smo, da bo odlor vedno skrbel tako za to, kakor tudi za vse druge šole na svojem območju.

RAZDRTO (Postojnsko)

Godba garnizona JLA iz Postojne je gostovala v dvorani prosvetnega doma, kjer je priredila koncert v proslavo 10-letnice ustanovitve Prve proletarske divizije.

Koncerta se je udeležilo okrog 60 domačinov, kar je vsekakor slaba udeležba, česar so krivi določni faktorji, ki miso obvestili ljudi pravčasno.

Lilija Bogomil

STUDENO

V nedeljo je bil koncert godbe JLA iz Postojne v proslavo 10-letnice ustanovitve I. proletarske divizije.

Zal moramo grajati predsednika prosvetnega društva, ki ni smatral za potreben, da bi pripravil vse potrebno za koncert, niti to, da bi se ga udeležil, ampak je kvartal v gostilni, član KP pa so balinali in popivali.

Lilija Bogomil

ŠMIHEL POD NANOSOM

Letos v februarju je pogorela šola v tej vasi. Obnovno je sprejelo mestogradbeno podjetje v Postojni. Deja ga gredo počasi naprej in bi bilo želeti, da bi bila čimprej zaključena. Upamo, da se odgovorni pri podjetju zavedajo kolikoga pomena je šola za otroke in da z zavlačevanjem obnovitvenih del škodijo izobrazbi in vzgoji naših otrok.

lb.

xxx

ZA LETOVANJE OB POČITNICAH

Naši pionirji se že sedaj pripravljajo za prihodnje letovanje. Do sedaj so že poslali prijave pionirji iz Cerknici in Iga vasi. Ti že sedaj mislijo na to, da bo treba prihraniti nekaj denarja. Počitnice hočejo preživeti čim lepše in se tudi zabavati.

Moramo povedati, da pionirji niso povsod enaki. Ponkod se nekako obnavljajo in ne vedo, kako bi se oddočili. Vsem takim je treba

Konferenca odbora primorske založbe Lipa

Na pobudo uredniškega odbora založbe Lipa je bila v pondeljek konferenca predstavnikov vseh primorskih okrajev ter javnih in kulturnih primorskih delavcev. Na tej konferenci, ki jo je vodil odgovorni urednik založbe pisatelj dr. Bogomir Magajna, so se podrobno razgovorili o dosednjem delu uredniškega odbora in gospodarjenju ter o načrtu izdaj za leto 1953 in o dognatnem načrtu za letošnje leto.

Sklenili so, da bodo izšle letos še tri knjige: France Magajna: »Zalostne zgodbe o veselih Kraševcih. Jurčič: »Hči mestnega sodnika in še eno mladinsko delo za noveletno jelko, da bi mogli z njim posamezni kraji obdarovati naše otroke. Maksimiljan načrt za leto 1953 pa predstavlja deset del in novoletno zbirko s koledarjem za leto 1954. Tako bo med drugim založba izdala prihodnje leto zbirko novel iz partizanskih let Bogomirja Magajne pod skupnim naslovom Odmetev korakov, Ogarevove Slike iz Slovenske Istre, Seksidovo slikanico Podmorski svet, poleg teh še katero originalno delo, ki ga bodo predlagali odborniki iz posameznih okrajev. V načrtu je še prevod iz jugoslovenske literature, prevod iz evropske literature, mladinsko delo in drugo.

Po obširnem razgovoru je prišlo do volitev odbora, ki ga sestavlja okrog trideset članov; ta je izvolil še izvršilni odbor petih članov, ki ga sestavijo tovariši iz Kopra, Šezane in Postojne. Predsednik in odgovorni urednik je pisatelj dr. Bogomir Magajna. Revizorja pa sta tovariša Julij Beltram in Albin Duje.

Konferenca je pokazala veliko prizadevanje vseh prisotnih za širjenje dobre in cenene slovenske knjige med primorskimi ljudstvoma, ki še vedno občuti 25 letno vrzel, obenem vendar bogate knjižne produkcije na pa je dokaz, da je volja po obnovi Primorskem na zdravih in trdnih temeljih.

NOČ V MEDANI

Nebo visoko je in polno zvezd. Iz okna gledam kakor v paradiž: Preval, Cerovo, Vipolže, Blankiž, prepleteni od pasov belih cest.

Ko očke ptice iz visokih gnezd se lesketajo v dalji lučke hiš. Kraj naše širi roke temen križ. Kaj spet pri meni sestra si - Bolet?

Tam v temi so grobovi. Čas poteče in tam čez dolga leta bodo v vrsti ležali naši v že gnijoci krsti.

»Podaj mi roko!« mati mi poreče. Iz ktere daljne zemlje vzdihnam: »Mati, sam, daleč sem in je ne morem dati!«

(Iz »Primorskih sonetov«. Knjiga bo v kratkem izšla pri založbi »Lipak« v Kopru.)

Množica na slavnosti v Dutovljah

Dolivanje sodov je važno kletno opravilo

Pri vinskih moštih je burno kipenje minulo. Glice kvasnice, ki so povzročile kipenje in presnavljanje sladkorja so v glavnem svoje delo opravile in polagoma oimirajo ter se usredajo na dnu soda.

Sedaj se vrši še lahko dokipevanje, mošt se je poniral ter je v sodu prazni zračni prostor. V zraku se nahaja vse pčino živih bitij — mikroorganizmov, ki so z razkrom prišli v sod. Ce v sodin pustimo zračni prostor in z njim tudi živa bitja, kvarno vplivajo na nadaljnji razvoj vina. V sodih z luhkimi vini do 12% alkohola, ki niso napoljeni do vrha se naseli glice *renoxidazak*, ki razkraka alkohol v vodo in ogljikovo kislino. To bo lezen imenujemo kan ali vinski cvet. Poznamo jo po tem, da se na površju vina napravi sivo-bela prevleka. Vina s to bolezni postaja veden bolj gust in prazna.

Na tajih vinih z nad 12% alkohola se na vinih, ki sodi niso napoljeni do vrha zelo rada razvije glice acetne kisline, ki razkraka alkohol v vodo in ocetno kislino.

Znano nam je, da vysi mikroorganizmi, ki povzročajo razne napake in bolezni vina potrebujejo za svoj razvoj zrak, ter doploto. Zato mora biti vsakega vinogradnika prva in glavna skrb, da vino drži v takem stanju, da je napolnjena varno pred razvojem škodljivih glice.

Zato je potrebno, da vinske mošte takoj ko so ponehali tukno kipeti sode dolijemo do vrha. Mošt oziroma vino dlah skozi sod, lesne luknjice zato se vino polagoma v sodu izsuši, posebno če je klet topila in suha. Radi tega moramo dolijevanje ponoviti vsaj vsekih 14 dni če hočemo, da bomo imeli vino združeno in stanovitno. Da ne bomo z dolijanjem kvarno vplivali na nadaljnji razvoj vina, moramo dolijevati vsaj z enako kvaliteto in popolnoma zdravim. Umni kletar si v to svrhu pripravi v majhnih sodih vina enake kakovosti in ga uporablja za dolijevanje. Vino, ki ga uporabljamo za zaliwanje in za konzum (potrošnjo) moramo od časa

Mentol - poprova meta

Poprovo meto, njeno olje pa tudi mentol, ki ga iz poprove mete pridobivamo, uporabljamo danes skoraj vsakodnevno za pripravo slasčic, bombonov, osvežujočih piča itd. Marsikom ni znano, kako pridobivamo snov, ki na naša čutila deluje najprej nekoliko ostro, nato pa hladilno in osvežujoče. Mentol, ki je v prometu in ki ga uporabljamo v alkoholni raztopini v zdravilstvu v razne namene, pa tudi kot olahajoče dezinfekcijsko sredstvo za kožo, na primer pri britju, izdelujejo tudi sintetično. Vendar je v pretežni meri gospodar tega — eterično olje poprove mete.

Olje se na rastlinah poprove mete nahaja v majhnih mehurčkih, ki se vrste na spodnji strani temnozelenih listov. Te mehurčke pokriva tanka mrenica. Rastlina potrebuje globoko, bogato zemljo, ki mora biti dovolj rahla, da se v njej lahko razvijejo korenine. Enakomerno deževje med rastjo daje najboljši pridelek. Na področjih z manjšimi padavinami pa je treba polje s poprovo meto umetno namakati. Ko rastlina dozori, jo kosijo in suše, nato pa spravljajo v kadi za destilacijo. Olje iz poprove mete pridobivajo s parno destilacijo. Na dno kadi dovajajo paro, ki prepaja posušene rastline. Ob visoki temperaturi popokajo mrenice mehurčkov in sproščajo olje v obliku pare. Z vodnim hlajenjem hladijo paro in na vrhu vode playa specifično lažje eterično olje.

Poprovo meto so gojili že pred več stoletji na evropski celiini, zlasti pa v Angliji. Pred 140 leti so jo kultivirali tudi v Ameriki, ki je danes najmočnejši pridelovalec te rastline. Ameriški izdelovalci žvečilnega gumija, slasčic in osvežujočih piča kupujejo na tisoče kilogramov olja poprove mete. V preteklem letu so ameriški farmarji posejali skoraj 20.000 hektarjev s poprovo meto, po kateri stalno narašča povpraševanje. Posebno vrsto te rastline, katere nekoliko grekko olje vsebuje velik odstotek mentola, pridelujejo na Kitajskem in Japonskem.

Cene poprove mete in njenih izdelkov so sorazmerno visoke.

Morda bi v večjem obsegu lahko gojili to rastlino tudi pri nas.

do časa sod iz vrha zažveplati, da z žvepljenjem dioksidom umorimo vse v zraku se nahajajoče mikroorganizme, ki bi vrhu škodljivali.

Nekateri kletarji so mnenja, da vina ni priporočljivo dolijevati radi tega, da se pri dolijevanju meša in kaši. Praksa pa je počakala, da vino, če sode redno, vsaj vsekih 14 dni dolijemo, napolnjena do nič ne čuti, temveč je veliko boljše za kvaliteto vina, da sode držimo polne, kot da bi jih od časa do časa cel vrha žveplali. Žvepljanje od vrha je umesno le pri onih vinih, ki jih imamo za doliv in potrošnjo, ker si drugače ne moremo pomagati. Vsa ostala vina pa le redno sode dolijevati, da se čep, z katerim zapremo (zabijelimo) sod namaka v vino.

Za žvepljanje sodov, v katerih se nahaja vino, moramo imeti posebno pripravo svetliki podobno z podaljškom cevi, katero damo v sod. Žveplo goniljemo v tej pripravi od zunaj in plin, žveplov dioksid gre po cevi v sod. Znano nam je, da v sodu, kjer se nahaja vino, žveplo ne geri, zato si pomagamo na prej

omenjeni način.

Za burnim vremjem se vrši tih, ali lahko dokipevanje. Glivice kvasnic še prezotači sladkor presevaljajo ter povzročajo ogljikov dvokis. Radi tega sode še ne smemo z dokipelno vaho. Na vrhni strani v to luknjo natlačimo sterilizirane (razkužene) vate. To napravimo na ta način, da preprečimo dostop zraka do vina, na drugi strani damo možnost, da gre ogljikov dvokis kot plin skozi vato iz sod. Tako zaprete sode pustimo na vino do prvega pretoka.

Sedaj je vinski pridelek pospravljen. Edino in najvažnejše opravilo v vinski kleti je redno dolijevanje sodov. Po vsakem dočivu moramo zunanjost sodov s krpo dobro obrišati, posebno če se nam je kaj počilo z vinom. Ce to pustimo, pospešujemo razvoj ozemne bakterije. Po vsakem večjem opravlju moramo klet dobro očistiti in tla omiti. Vso vinsko posodo, ki smo jo rabili pri trgovini in predelavi, je potrebno dobro omiti in posušiti.

Tene Gorše

Kako moramo krmiti konje

Ni važno vedeti samo, s čim krmino konje, temveč tudi, kako jih krmino. V kolikor konj hrano bolj temeljito zgrize, toliko bolj je želodec lahko izkoristi. Sena in slama konj ne sme samo požreti, temveč ju mora dobro preževeti, s čimer ne samo da ju razgrize, temveč tudi nadraži žleze v ustih, da se seno in slama dobro pomešata s slino, kar je za prebavo zelo važno. Razen tega postaneta seno in slama mehkejša in konj ju laže požira. Druga stvar je z zrnato hrano. Konj zrna pregrize bolj površno in ker niso popolnoma zdrobljena, jih požre celo. Konje lahko prisilimo, da tudi zrna razgrizejo s tem, da jih pomešamo z narezanim senom.

V konjskem blatu često opazamo cela zrna ovs. To je znak, da zrna niso bila zgrizena. Pogosti vzrok temu je, da so konji zelo lačni in so oves kar požirali. Zato je potrebno konje nakrmiti najprej s senom ali s slamo in šele potem dati ovs ali podobno. Tudi pokvarjeni zrbi so često vzrok, da konji hrane ne zgrijejo. To lahko opazimo, če gledamo konje, medtem ko jih krmino. Konji jedo zelo počasi in nenadoma nehaajo griziti, odprtlo spodnjo čeljust pa premikajo levo in desno, kakor da hočajo nekaj odstraniti. V tem primeru je potrebno poklicati veterinarja, da jim pregleda zobe.

Pri krmljenju moramo paziti na to, da hrana ne pada na pod. Zato je najbolje, če si preskrbimo vrečice za hrano, ali pa zaboječek. Priporočljivo je, da ima vsak konj svojo vrečico, da se v primeru kakšne bolezni ne prenašajo klice.

Če hočemo, da konjem hrana kar najbolj koristi, jih moramo hraniči vedno ob istem času (zjutraj, opoldne in zvečer). V času napornega dela jih je treba hraniči 4–5krat dnevno, tako da dobijo prvi obrok zelo zgodaj zjutraj, zadnjega pa pozno zvečer. Po hraničenju moramo dati konju počitek, ker se na ta način hrana najbolj izkoristi. Za časa hraničenja pustimo konja pri miru in ga ne vznemirjamamo z raznimi deli po hlevu.

Seno in slama nasilita konje, na-

dražujeta žleze in pospešujeta delo črevsja ter na ta način doprinašata, da se krepka hrana bolje izkoristi. Čeprav imata seno in slama važno hranljivo vrednost, je mnogo važnejše to, da s senom in slamo napolnimo želodec in črevsje ter ima konj občutek, da je sit.

Ker letos zaradi suše ne bo dovolj sena, si kmetovalec lahko pomaga na naslednji način:

Dokler listje ne bo ovenelo, lahko dodamo senu nekaj zelenega listja. Ni pa priporočljivo dajati listja samega zaradi tanina.

V zimskem času lahko pokladamo konjem tanke vejice dreves, ki jih moramo pripraviti na poseben način. Vejice smiju biti na presek debele največ 1 cm. Lahko izkoristimo brezove, toplove, hruškove in leskove vejice. Ni priporočljivo igličasto dreveje: višnja, bršljan in podobno.

Vejice razrežemo na največ pol cm dolge koščke in jih damo v sede ali podobne posode. Moramo jih dobro stlačiti, višina sloja naj bo do 25 cm, potem pa jih zalijem z vrelo vodo. Na približno 16 kg vejic rabimo 1 vedro vode. Posodo potem dobro zapremo, vejice pa pustimo namočene 6–10 ur. Da bi se okus izboljšal, dodamo malo soli. Zelo dobro je tudi, če dodamo malo otrobov ali pa zmletega ovs. Na takoj hrano moramo konje počasi privaditi (prvi dan do 1 kg, drugi dan dva itd.), vendar pa moramo dati konju tudi malo sena (10–50 odstotkov).

Tudi koruzna stebla lahko izkoristimo namesto sena in slame, ker imajo približno isto hranljivo vrednost, ki sloma. Preden jih damo konjem kot hrano, jih moramo na drobno razrezati.

Glede prehrane konj moramo paziti pri menjavcih vrste hrane. Konj moramo počasi privaditi na novo vrsto hrane. Zato moramo dobro izračunati, koliko časa nam bo trajala zaloga in to zalogo razporediti tako, da bo trajala vse leto. Če nam je zaloga premajhna, dodajmo vsak dan malo druge vrste hrane, ker le na ta način bomo ohranili konje zdrave in sposobne za delo. Z.M.

Seno in slama nasilita konje, na-

Za izboljšanje gospodarstva na Tolminskem

pomlajenim gozdovom in prav zradi številnih nomadskih koz je pomlajevanje najbolj otežko, če že ne skoraj nemogoče.

Koz pa ne ogrožajo samo gozdov, temveč tudi naše vodno gospodarstvo in hidrocentralne. Teh je danes na Soči in njenih pritokih 9, v bodoči pa bodo zaživele še tri nove, s čemer bo postal soški bazen še pomembnejši v našem gospodarstvu. Marsikod bo morda vedno da ni reja koz v nobeni zvezzi z elektrarnami, vendar pa to ni res. Nomadska koza namreč spreminja gozdove v grmiča in melišča. Z raziskovanji so dokazali, da so samo dobro negovanji gozdovi najboljši regulator za enakomeren odtok vode s padavinskega področja, medtem ko na gozdovih pobočjih voda takoj zdruji v korito, kjer naraste in povzroča poplave, tako da mora celira odpreti zatvornice in pustiti neizkorisceno vodo preko njih. In prav tak na hidročrniška reka je Soča, ki igra že danes v našem elektrogospodarstvu pomembno vlogo. Poleg hitrega vpadanja in naraščanja pa tako hidročrniška voda tudi naglo napolni vodozibirne bazene z donašanjem velikih količin grušča. Na ta način lahko napolni jezove in jih napravi v par desetletjih popolnoma nerabne. Kdor si bo ogledal velika nova gradnja ob mostu v Tolminu, bo temu gotovo prisredil. Omenim pa naj še to, da so se dvignila prodišča v bližini dijaškega doma »Petr Skalarja« v Tolminu samo v enem letu skoraj za meter višje. Vsega tega ob dobroih in negovanih gozdovih ni kajti gozd deluje kot ogromen rezervoar za vodo, ki iz njega odteka le postopoma in v daljšem presledku.

V predkrepitvah tega je nekaj števil: največji elektrarni na Soči Doblarji in Plave sta 1950. leta zradi neenakomernega dotoka vode lahko uporabili samo 69% svoje zmožljivosti. Pri tem je šlo v izgubo okrog 30 milijonov kWh, in če računamo uro samo po dinarju, znaše to 30 milijonov dinarjev. Nič boljši ni bilo stanje v preteklem letu.

Mislim, da vse to, kar sem navedel, jasno dokazuje, kako nujna je uredivitev vprašanja koz na Tolminskem, kar so počrdili tudi letošnji snežni plazovi. Da ipostopno odpravljanje koz na Tolminskem ne bo prizadelo živiljenjskega obstoja posameznikov, pa naj dokazuje podatek, da redijo 72% vseh koz gospodarstva, ki imajo nad 2 hektarji zemlje, na kateri lahko redi najmanj dve kravi. Samo 28% koz pa redi prebivalstvo, ki mu je ta pa noga prvenstvena, pa še od teh jih je največ le ob Soči, Trenti in na Zagori, kjer uredba gotovo dopušča izjeme. —an

Zanimivosti iz kmetijstva po svetu

Mehanizacija kmetijstva v Švedski. Po statistiki, ki jo je napravil kontrolni urad za poljedelske stroje, je na Švedskem 61.000 traktorjev, 72.000 snopoveznikov, 22.000 kosilnic in 140.000 sejalnih strojev. Ti stroji obratujejo na površini 3.567.000 hektarjev zemlje.

Tako je mehanizacija v tej državi zamenjala že velik del delovne sile. Srednje velik kmetijski obrat daje letno vrednost vsega pridelka z dveh hektarov njiv — *samo za stroje!*

xxx

Nova snov, ki preprečuje kvarjenje masla. V Münchenu so na nekem inštitutu odkrili v ovsnem zrnju snov, ki preprečuje kvarjanje svežega masla. Snov je brez vsakega okusa in vonja. Če se bo iz te snovi izdelan preparat obnesel, bi ena kapljica tega sredstva zadostovala, da ohani 2.5 kg svežega masla tri mesece v nepokvarjenem stanju.

xxx

Mlečnost kran. Največ mleka daje krave po četrtjem in šestem letu, potem pa mlečnost stalno pada. Istočasno pada tudi odstotek tolšč, ki je največji pri prvem in drugem teletu.

xxx

Našo kokošerece bo zanimalo, če povemo, da so ponekod v našprednjih državah uvelddi v kokošnjakih — električne prezračevalnice. Ti zračijo kokošnjake in istočasno sušijo stene in nastilki po tleh. Ugotovili so, da to ugodno vpliva na zdravje in rast kokoši.

Na pašniku

Šola in zgled za naše pevske zbole

Koncert Komornega zbora radia Zagreb. Dirigent: Slavko Zlatič

Z otvoritvijo koncertne sezone je tudi Ljudska gledališča v Kopru na stežaj odprlo svoja vrata. V nedeljo, 5. t. m. je po dveh uspehlih koncertih v tržaškem avditoriju gostoval pri nas Komorni zbor zagrebske radijske postaje. Vodi ga istrski rojak (in nekdajki koprski gimnazijec), odličen poznavalec istrske folklore, Slavko Zlatič.

Ze bežen pogled na tehtno in smiselnost sestavljen dvodelen spored nam pove, da je to ansambel, ki je kos tudi najtežjim zborovskim stvaritvam od osmeroglasnih predklasikov do skladateljev z bolj ali manj modernimi stilnimi tendencami. Najprej je zbor predstavil svojega hrvaškega rojaka, polifonista iz stilnega obdobja zgodnjega baroka (1574–1648), Ivana Lukatiča z motetom »Canite et psallite«, tesno za njim pa Slovence Jakoba Petelinja (Gallus Carniolius), svelovnoglasnika glasnika beneške šole, ki je v glasbeno umetnost prinesla

likrati s spremembami v družbenem življenu nove naturalistične stilnice. Zagreški komorni zbor je izvajal redek biser Galusove skladateljske dejavnosti, znani motet »Ecce quomodo moritur iustus«. S predklasiki sta se doslej resno spoprijela dva resna in kvalitetna zborova pri nas, in sicer zbor ljubljanske Filharmonije ter tržaški Komorni zbor. Oba sta izvajala Gallusa, vsak na svoji načini, toda ne prvi ne drugi po stilni logiki, po kvaliteti izvedbe in določnosti interpretacije ne dosegajo ravni radijske zborov Zagreba. Koncert je bil verjetno za marsikoga nenađeno preseenečenje. Tretji predstavnik predklasične glasbe, končni člen nizozemske šole je bil na sporedu Orlando di Lasso, skladatelj, čigar umetnost je vzor čiste vokalne glosbe. Zagrebčani so zapeli njegovo parodično imitacijo »Olla, che

pri polovici 19. stoletja je bil zastopan z dvema zboroma: Jutro in Laku noč. To sta dva kratka lirična fragmenta ob klavirskem partiju, v izreznih sredstvih skromna, toda čustveno bogata in polna romantične invenčije. »Vojnička pjesma« Reskog rojaka Ivana Zajca je — to velja deloma tudi za Lisinskega — izrazito operno-zborovska forma, kar spričuje tudi navidez nenadomisljiva klavirskia spremljava.

Drugi del sporeda je navajal imena najbolj značilnih zborovskih tvorcev od Stojanoviča Mokranjca do Tržaščana Ubaldia Vrabca. Najprej smo slušali Pahonjev »Očenaš hlapca Jernejca na Cankarjevo besedilo. Skladba je po tehnični plati doljaj zanimiva, saj pomeni posrečeno stilno imitacijo koralne zborovske ventikale, zato pa po izrazni moči šepa za dramatično razgibanje, malomu eksplozivnim Cankarjevim tekstom. Osmeroglasje vselej ne rešuje.

Vrabčeva a capella cantata je prvič izvajano polifonsko grajeno delo na tekst A. Gradnika »Punt«. Kar odškrta: za a capella zbor in za uho preveč komplikirana tvorba. Sprito dolžine (se pravi: kratkosti!) je skladba prizadeta na notranji mapotost in dramatični logiki. Razbita na mnogo crescendov in decresendov nima enotne linije vzpona in viška, zato si je ob poslušanju treba krepko pomagati z razumom. Zdi se, da bi bil to lep koncept za simfonično kantato.

Slavko Zlatič se nam je predstavil z dvema narodnima predstavama iz Istre. Resen Studij značilne istriske levtvice je izrazen v pesmih »Ne beri, Ječe ter »Oj, divočko«. V iznajdljivi, a le preveč eksperimentalni klavirski partiji je nekaj trdih harmonskih prijemov, ki zahajajo poenostavitev.

Se pet znanih zborovskih sklad-

glasu intonacije in agogike.

Se besedo o italijanskem monopoličnu polifonistov. Koncert je na najbolj primeren in prepričljiv način znova dokazal, da nimajo samo Italijani Palestrine ali Lassa, ampak da je tudi na slovenskih tleh zrasel Gallus, edini pomembnejši predstavnik beneške šole in da imajo Hrvati Lukačiča, ki ga bodo navsezadnje morali priznati vtiči, ki danes še vedno zanikajo vsakrino kulturno preteklost našim narodom.

Za koprske razmere je bil koncert dobro obiskan. V gledališki veči semujpel na uho besede nekega Italijana: »Ne morem razumeti, da naši koprski Italijani še vedno ne ločijo zrna od plevela«. Morebiti bi se to dognanje dalo razširiti?

Se več takih koncertov v Kopru!

Apollonio Zvest: Ob slovenskem morju

O nalogah društva profesorjev postojanskega okraja v novem šolskem letu

V soboto, dne 4. t. m. je bil v Postojni občni zbor Društva profesorjev, katerega so se udeležili vsi profesorji z gimnazij postojanskega in bivšega ilirsко-bistriškega okraja. V kratkih besedah je predsednik društva tov. Franc Habe orisal delo društva v preteklem letu. Poudaril je, da se je moralno društvo boriti zaradi reorganizacije sindikata prostvenih delavec v organizacijskimi vprašanjih in mi vse leto prislo do skupnega dela s profesorji bivšega ilirsko-bistriškega okraja. Zahvaljujoč uvidevnosti organov okrajnih prostvenih oblasti so bila izvedena vse napredovanja in prevedbe v zadovoljstvo članov društva. Tudi vse premestitve profesorjev so bile izvršene samo na njihovo lastno prošnjo. Poudariti pa moramo, da bo treba več ideološkega in tudi strokovnega studija v okviru skupnih društvenih sestankov in predmetnih aktivov. V novem šolskem letu bo treba vzpostaviti tesnejšo povezavo z mladinskimi organizacijami na gimnazijah in nuditi več tudi v Ljudskoprosvetnem delu. V preteklem letu je nekaj profesorjev imelo 45 predavanj v okviru Ljudske univerze.

Ker je zaradi prometnih prilik nemogoča povezava profesorjev v enem društvu, je občni zbor sklenil na željo članov posameznih nižjih gimnazij, da se profesorji nižjih gimnazij v Starem trgu, Cerknici in Novi vasi pridružijo tamkajšnjemu Društvu učiteljev, profesorji nižjih gimnazij bivšega ilirsko-bistriškega okraja v Ilirske Bistrici in v Knežaku pa bi se skupaj s Podgradom (po predhodnem dogovoru s sezanskim okrajem in republiškim združenjem profesorjev) združili v svoje profesorsko društvo. Tako bi tvojilo Društvo profesorjev postojanskega okraja v glavnem člancem postojanske gimnazije in nižje gimnazije na Pivki. V takem organizacijskem sestavu bi bilo prav gotovo vse društveno delo veliko bolj plodno in koristno skupnosti.

Končno je še bil izbran nov odobor društva: Franc Habe, Franc Šusteršič, Daša Komac, Bogomir Stopar in Stele Andrej, vsi člani postojanske gimnazije, podobor na Pivki pa bo v društvenem odboru zastopal prof. Lučovnik.

Zelimo, da bi se društvo trudilo za dvig ugleda svojih zavodov in posameznih članov, še prav posebno pa za ljudskoprosvetno delo v okviru Ljudske univerze postojanskega okraja.

H. F.

IGRALSKA SEZONA JE TU

Poletni čas, ko je največ dela, je za nami. Tudi jesensko delo je skoraj opravljeno. Jesenski in zimski večeri bodo dolgi in dolgočesni če si mladina ne bo našla primerne duševnega dela. Namesto občajnega kartanja naj se mladina spomini na eder, ki jo zaprašen čaka, da ga očisti in pokaze na njem svoje sposobnosti.

Dela se je treba lotiti čimprej, brez odlašanja. Marljivi igralci lahko naštudirajo do povesta pomladanskega dela tudi dve igri širšega obsega.

Na vasi nastaja ob tem vprašaju kup problemov. Težko je izbrati nekaj primernega, se pravi ne pretežkega, da bodo mladini in malo izkušeni igralci z uspehom uprizorili. Za vas bi bile primerne igre, ki ne zahtevajo kompleksirane scenarje. Tudi odrsi so povsod majhni, kjer še ni zadržnih dejav, in so pri uprizoritvi iger z mnogo ose-

Naročajte in širite «SLOVENSKI JADRAN»

bami prenatpani. Bolje je za eno prireditve naštudirati več eno ali dvo-dejank; ljudi predvsem pritegnejo komedije.

Pozabiti pa ne smemo tudi na sedobne igre iz zadnje vojne, ki bodo s svojo vsebinsko vzbudile v ljudeh spomine na partizanske čase. Take igre imajo običajno tudi preprost eder, kar je zelo velik plus.

Martikje ima m'adina veselje do igramja, nima pa nekoga, ki bi jo v to delo vpeljal, ki bi to delo vodil. Režiserji, ki so včasih vpeljali za dobre, danes povsem ne zadejajo potreben vaškega edra, ki se iz leta v leto izpopolnjuje. Danes zahteva razvoj od vaških edrov več kot kdaj prej. Stari — samouki — režiserji pa ne obvladajo v celoti slovenskega jezika, zlasti je to opaziti, ko igralci pod takim vodstvom napačno naglašajo posa-

tne zasebne, ali napačno podljajojo, kar vzame misli, ki je v stavku podana, pravi smisel. — Zato bi želeli, da bi mladino prijeli v roke vaški učitelji. Kjer pa to iz kakršnegakoli vzroka ni mogoče, naj prevzame vodstvo najpospobnejši mladinec. Zlasti so ponekod mladinci, ki so študirali na nižji gimnaziji in so si tam pridobili potrebozno znanje in izkušnje. Seveda je potrebno, da materialno pomažajo mladini tudi druge množične organizacije, posebno AFZ in OF.

Dobiček, ki bo nastal ob pridržitvah, bo lahko služil v razne namene. Vemo, da po nekaterih vseh nižja mladina ni svojega zatočišča — mladinskoga doma, ki si ga lahko s tem dotorjam uredi. Še soma bi si lahko nabezili radio, zaneskral pa vsaj časopise in revije, knjige, še kar v podobno.

Urejene kotičke bi morala imati mladina v vsaki vasi, kjer bi se zbirala in si z branjem, učenjem, razgovorom in podobno zabavo kopila znanje.

O em bi lahko razmisljali mladinske organizacije po vseh in takoj stopile na delo.

B. R.

POD ŠEMPOLAJEM

Mesečina v noči
mirni.

Duh opojen zemlje
vroče
plava v zraku.

Pod menoj . . .

zaspali so že udarci klad v
in stokanje skal,
samo prah . . .

se nad javami brežinskimi
dviga.

Zerjavi že mirujejo
in jeklo pojope vzmeti
čaka človeka.

V daljavi . . . slut'm te . . .
... mojje d'nače,
valore modre,

na njih bele pene . . .

In poznam twojo pesem
ribič slovenski.

9

Nove knjige Cankarjeve založbe

FRANZ MEHRING: PRISPEVKI
K ZGODOVINI KNJIŽEVNOSTI
(Izdala Cankarjeva založba v Ljubljani 1952. Prevedel Fran Albreht, Opremil ing. J. Omahen, Naklada 1.500 izvodov. Str. 491). Franz Mehring je eden najgenialnejših pisateljev v publicistov ter po Marksuvem in Engesu najdoslednejši socialistični mislec v Nemčiji. V svojem življenju (umrl je l. 1919 v Berlinu) je napisal na stotine samostojnih razprav, člankov in spisov s področja nemške narodne zgodovine, socializma, književnosti, filozofije itd. Njegovi zbrani spisi obsegajo devet zletnih knjig in se odlikujejo po bleščecem stilu in globoki marksistični analizi. V Prispevkih k zgodovini

književnosti so zajeti članki o nemški in nemški književnosti, estetike in splošno-literarne beležke ter Schillerjev in Heinejev življenjepis.

MAKSIM GORKI: O LITERATURI (Izdala Cankarjeva založba v Ljubljani 1952. Prevedel Josip Vidmar. Oprema in. J. Omahen, Str. 549). Članki, govorji, poročila, razgovori, kritike in beležke Maksima Gorkega, ki so zbrani v tej knjigi, so delo in plod njegovega stremljjenja, da bi sovjetski literaturi revolucionarnega časa pomagal čimprej najti pravo smer, ki bi ustrezala zahtevam popolnoma novih življenjskih in družbenih razmer.

SOBOTA 11.: 13.50 Domači zvoki; 18.50 Narodne pesmi; 18.30 Morja široka cesta; 21.00 Odlomki iz simboličnih pesnitev; 21.30 Od sobote do sobote; 21.45 Glasba za plez v razvedrilo.

NEDELJA 12.: 8.30 Za naše kmetovalce; 9.00 Mladinska oddaja; 13.45 Glasba po željah; 14.30 »Jaz sem en kmetovski ovčar«, spored slovenskih stanovskih narodnih pesmi; 16.45 Slušna igra: Gervais »Za stanovanje gre«; 18.30 Z mikrofonom med našim ljudstvom: Življenje v Škofijah; 18.50 Slovenska pesem ob slovenskem Jadraru.

PONEDELJEK 13.: 14.20 Ob Soči in Zilji; 21.00 Mlado in staro, bodite naredi, poslušajte pester večerni spored; 22.00 Nočni koncert: Ura starih mojstrov.

TOREK 14.: 13.50 Domači zvoki; 14.20 Kulturni razgledi; 18.30 Literarna oddaja: Sodobni hrvatski pesniki; 19.00 Kar po domače... Spored polk in valčkov; 20.00 A. Boito: »Mefistofele«.

SREDA 15.: 11.30 Šolska ura: James Cook »Na južnem tečaju«; 13.50 Domači zvoki; 14.20 Od Triglava do Jadranja; 18.30 Ali je ta melodijska za vas?; 21.00 Pojo jugoslovenski zbori; 21.30 Glasbeni portreti skozi svet in čas.

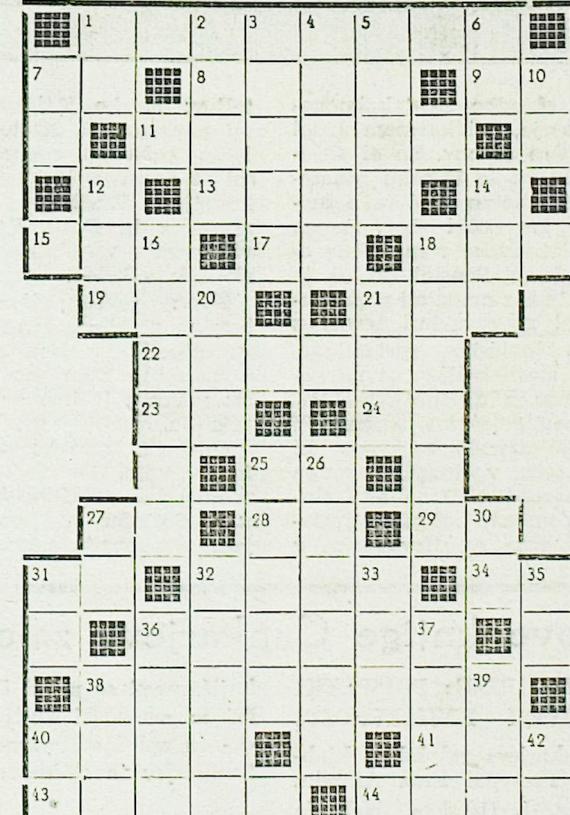
ČETRTEK 16.: 13.45 Od včeraj do danes; 13.50 Domači zvoki; 14.20 Po svetu okrog; 18.30 Iz naše ljudske revolucije; 18.40 Pojo vam slavni operni solisti.

PETEK 17.: 14.20 Literarni obzornik; 15.00 Šolska ura (ponovitev); 18.00 Oddaja za Bujščino; 18.30 Ali razumeš glasbo? Pogovor s poslušalci.

Premiera Gogoljeve »Ženitve« v Ljudskem gledališču je preložena zaradi smrti očeta sodelujočega člana.

Med reševalce, ki so nam poslali pravilne rešitve križanke iz zadnje številke, smo razdelili dve knjižni nagradi. Žreb je določil Zlatko Taler iz Jesenie in Cirila Čehovina iz Senožeč.

KRIŽANKA

Vodoravno: 1. glavno mesto jugosl. republike; 7. os. zaimek; 8. kemična pravina; 9. oblika pom. glagola; 11. plešem neke vrste ples; 13. sličen; 15. Krajevni ljudski odbor; 17. predlog (narobe); 18. začimb; 19. komica; 21. osamljen; 22. predsednik velike ameriške države; 23. kralj (itali.) 24. pritrdirnica; 25. dva različna soglasnika; 27. ljudski glas; 28. mikalnica (ital.); 29. italijanski spolnik; 31. osebni zaimek; 31. ogromna masa; 34. igralna karta; 36. cerkveni praznik; 38. zaupani denar; 40. izolirane; 41. reka v Indiji; 43. znak kraljestva; 44. domača žival (množ.).

Navpično: 1. oblika pom. gl.; 2. ženska pokrivala; 3. bojišče; 4. Japonska (hrv.); 5. glej 13. vodovravnol.; 6. predlog; 7. kazalni zaimek; 10. vzklik; 12. Okrajni ljudski odbor; 14. glavno mesto evropske države; 16. uporablja jezdci (2. skl. množ.); vodovodne naprave; 20. ital. števnišč; 21. dobri na drevesu; 25. služi za sekanje drva; 26. obvezne; 27. vzklik vzpodbude; 30. italijanski spolnik; 31. glas domača živali; 32. narejen iz lesa; 33. žensko (name) (narebe); 34. pritrdirnica (ital.); 36. moško ime; 37. južno sadje (2. skl. množ.); 38. dva; 39. osebni zaimek; 40. slovenska knjižnica;; 42. dva različna soglasnika.

RESITEVE KRIŽANKE IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

Vodoravno: 1. Radovan, 8. otomana, 9. kol, 10. gaj, 11. as, 12. Laba, 24. bad, 15. koruza, 17. bana, 18. oda, 20. Žale, 21. da, 22. Evi, 23. lik, 24. neznan, 26. aranžer. — Navpično: 1. roka, 2. Atos, 3. dol, 4. om, 5. vagabund, 6. Anabaza, 7. najada, 13. »Mona Liza«, 15. kadaver, 16. Ra, 17. božena, 19. fakir, 21. dine, 23. laž, 25. mn.

VELETRGOVINA

KOPER «OMNIA» TEL. 99

OGLEJTE SI NAŠA SKLADIŠČA!

Bogata izbira novodošlega zim skega blaga — konfekcije in obutve! Nudimo Vam v veliki izbiri najkvalitetnejše blago: železnino, kermikalije, pohištvo, steklenino in drugo po zelo nizkih cenah!

25. NADALJEVANJE

In če se želijo ti može pozabavati z žrtvami, jim ni potrebna nikakšna iznajdljivost, treba jih je samo posnetati, kar so od otroških let videli v cerkvi. In spremno in verno posnemajo zgled, kajti vse njihove duševne predstave, ki jih imajo, koreninijo v veri, toda v veri, ki vpliva nanje samo z zunanjostjo, z realističnimi slikami, z mističnimi ceremonijami. In prav taki ljudje so med vernimi muožicami, ki jim na veliki temen predstavljajo vso grozotno zgodbo mučenja v vseh njenih najmanjših podrobnostih s potdobami v naravni velikosti in s pretresajočo resničnostjo. To ni nikaka pasijonska igra; kajti ti ljudje se dobesedno in neposredno vžive v predstave, ti obžalovanja vredni ljudje, ki so jih zlovešče sile stoletja in do današnjih dni obdržale v praznovanju in neznanju — in sicer zaradi svojih golih egoističnih koristi. In vlažna, ki skuša v resnično modernem duhu delati za korist teh muoženih, nesrečnih ljudi in je prisiljena boriti se z omimi silami, mora razposiljati po deželi konjeniške polke, da jih polove in da ravnajo z njimi kakor s hudo delci, z njimi, ki ne delajo nič drugega, kakor da posnemajo, kar vidijo. Ali sploh morejo normalna ljudje izvršiti napad na vlažna tako nezaslišanim grozovitostom? Paganski Indijanci s Sierre Madre, iz Oaxake, iz Chiapasa in iz Yucateje takih grozodejstev niso zmožni. Toda mestici in Mehikanci, ki pred zločinom molijo k božji materi in kleče pred san Antonijem vso uro in ga prosijo, naj jim pomaga, da se jim bo zločin tudi res posrečil, in ki po dovršenem zločinu zopet kleče in prosijo mater božjo in ji obljuhljajo deset stearinskih svet, da bi jih vojaštvo ne ujelo, ne pozna, ne zločina in ne grozovitosti, ki bi ju ne bili zmožni storiti. Njihova vest je zmeraj čista, breme svojega zločina preloži na hrbet kipov, ki so po njihovem mnenju za to ustvarjeni.

In na prijetno popoldansko zabavo, ki se povsem nedolžno začenja s tem, da vtaknejo živi žreče treske v usta, so može sedaj mislili. In o tem so se pogovarjali tudi popoloma odkrito in tako jasno in preudarno, da je Curtin prav dobro razumel, kaj ga žeka.

Eden izmed moških je izylekel revolver in ga potisnil pod odpeti usnjati jopič, da se ni dal opaziti, da je orožje pripravljeno za streli. Curtin, tega giba ni mogel opaziti, ker je bil zakrit; toda opazil ga je Lacaud.

Može se drug za drugim vstali, se pretegnili in stopili zopet na sredo laza.

»Čujte, senjor,« je zaklical moški z zlato-bronciranim slaminikom, »hochemo se pogajati. Sedaj nameravamo oditi, ker nimamo tu ničesar jesti, razen tega moramo jutri na trg. Zato se moramo zdaj odpraviti. Dajte nam revolver. Tu imam zlato uro z lepo verižico. Dam vam jo za revolver. Ura je vredna sto petdeset pez. Prav dobra kupčija za vas.«

Potegnil je uro iz hlačnega žepa in jo vihtel na verižici po zraku. Curtin se je zopet dvignil. Zaklical je: »Obdržite si uro, jaz pa si obdržim revolver. Ali greste na trg ali ne, mi ni mar. Toda revolverja ne dobite in sedaj že dovoli.«

Oprl se je na roke in je hotel zopet skočiti navzdol. Sedaj pa je mož, ki je imel revolver pod jopičem pripravljen, nameril orožje vanj. Stal je skrit za nekom drugim, in čeprav bi ga Curtin videl, bi ne mogel videti, da je orožje namerjeno vanj.

Preden pa je mogel razbojnik pritisniti, je jeknil strel in revolver je padel možu iz rok, medtem ko je vrgel roko v zrak in zakričal: »Iztraknil sem jo.«

Ko je počil strel, so se vsi začudenno ozrli po strugi. Videli so, kako se dviga črn oblaček. Toda oblaček je prihajal iz levega kota in ne od tam, kjer je sedel Curtin. Videti pa niso mogli ne strele ne orožja.

Bili so tako začudenji, da jim je beseda zastala v grdi. Previndno so se umaknili in prispeti do gozdnega roba. Tam so sedli na tla in se pričeli znova pogovarjati. Obleganci v strugi niso mogli razumeti, kaj so govorili, vendar pa so spoznali, da so bili razbojnik močno razburjeni. Menda vendar ni bila policija, ki se je tu skrila?

Sedaj so prihiteli še drugi, ki so bili v grmičevju na straži, ker so shisali strel in menili, da morajo priti na pomoč. Toda voditelj jih je poslal zopet nazaj, ker se mu je trenutno zdelo potrebneje, da so konji pripravljeni.

Ko so nekaj časa govorili, so se iznenada glasno zasmajali. Dvignili so se in, neprestano se smejajo, so se bližali zopet sredini laza. »Vi, senjor, z nami ne boste uganjali takih burk,« je zaklical voditelj. »Videli smo vse. Tamle v kotu ste privzeli puško in jo sprožili v vrvico. S takimi burkami nas ne boste preslepili.«

Može se se razposajeno zasmajali. In v hriku so imeli vsi revolverje v rokah.

»Zlezite ven, dečko, sicer pride po vas,« je zaklical voditelj. »Nu, bo kmalu kaj? Ena, dve, tri. Nu, ven sedaj.«

Curtin je zaklical: »Še na kraj pameti mi ne pride. Samo korak, pa strelijam.«

»Bomo že videli, človeček.«

Nenadoma so vsi može popadali po tleh in so se pričeli z revolverji v pesteh z raznimi strani plaziti proti mestu, kjer je sedel Curtin. Toda daleč niso prišli. Štirje streli so poceli iz širih različnih krajev struge in dva moža sta zakričala, da sta zadeta. Dobila pa sta najbrž samo obstrel, kajti vsi so se obrnili in se splazili zopet proti grmičevju.

Tu so se posvetovali, kaj naj store. Očitno je bilo, da je struga zasedena več kakor od enega, morda od štirih ali petih mož. In ti ljudje so prav gotovo policisti. Če bi bila res policija, so izgubljeni, kajti policija ne bo samo tu zgoraj, manjše je medtem zasedla najbrž tudi že pot in jih odrezala od povratka. Preostajalo je torej samo še eno. Boj je bilo treba

Otroka vzgajaj s potrpljenjem in dosledno

Grem po cesti. Po dolgih deževnih dneh prvič sije sonce. Veselim se ga še sama ne vem, komu sem hvaležna za to.

Nekaj korakov pred seboj zagledam otroka, kako se stiska k vrtini ograj nekega vrta v predmestju. Majhen možiček v svetli obleki je, približno 4 leta star. S svojimi velikimi svetlimi očesi gleda navzgor k svoji materi. Mati, ki se sklanja k otroku, bi človek dejal, da je izobražena žena. Vsaj tako kaže njeni zunanosti. Toda po besedah, ki jih slišim, da jih govori manemu, ne bi sodila. Nenavadno kratek so, urde, da celo osorne, da vzbujajo strah v očeh malega fantiča, ki se še bolj boječe stiska k ograji. Kako bi se tudi ne! Se meni je vroče pri srcu, ko vse to opazujem.

Toda to še ni vse. Kar na lepem, tebi nič, meni nič, prileti trda klofta. Otrokov obrazek se nakremži. Z malimi ročicami skuša zaščititi glavo, da ne bi še kaj priletel. Pri tem pa se nemo in brez solza, vdan v usodo, še bolj stiska k ograji, na milost in nemilost izpostavljen izbruhom materine jeze in slabe vojte. Vse to bi se kajpada nadaljevalo, da mati ni opazila mene in iz mojega obraza najbrž razbrala tudi vtič, ki ga je napravilo name njen ravnanje z otrokom. Le kako moreš tako zlorabljati svoje pravice, jā govorite moje oči.

Komaj se premagujem, da ne štopim k njej in ji ne porečem: »Zanes žalostno od Vas gospa, da ne morete drugače doseči, da bi Vas otrok ubogal in izpolnjeval vašo voljo, kot da ga k temu prisilite na tak ponizevanje in barbarski način in še mansikaj bi človek lahko povedal tej materi pa se zdi, da že vnaprej slišim: »Kaj vas pa vse to skupaj briiga, pometaje rajši pred svojim pragom!« Zato jo rajši samo gledam. »Bodite pametni,« ji govorite moje oči in občutel imam, da razume milih govorico. Resnično, če prihaja taka govorica iz srca, zadeže dostikrat več kakor pa ona, ki jo govorimo z ust. To bo najbrž tudi tukaj držalo, kajti materin obraz polije temna rdečica, ki mi jasno priča, da jo je močno sram, da se zaveda svojega nepravilnega ravnanja. Naj bo tako ali tako, vsekakor drži, da jā je nerodno, kajti prav v tem trenutku potegne otroka za ročico, da jo ta presegene pogleda in odhiti z njim na nasprotno stran ceste. Mali caplja naprej

ob materi, ki mu v moje začudenje da pišket, da bi nekako poravnala svoj postopek. Kot da se ni prav nič zgodilo. To da človeku misliš, otrok je na takšno ravnanje najbrž že močno navajan, pomislim, da se tako hitro potolaže in zadovolji. Pa saj revčku drugega ne preostane. Pomilujem ga.

Ker smo bili že vsi več ali manj prisotni takšnim ali podobnim prizorom, je prav, da se o tem pomemimo. Najbrž si materi, ki tako ravnajo z otroki, niso na jasnem, kakšne otroke lahko na ta način vzgojijo! Kajti nemogoče je, da bi s takim ravnanjem vzgojile značajne in svobodne otroke. Tako vzgojeni otroci navadno povsem ostopi bodisi za dobro ali pa hudo besedo. V najboljšem primeru postanejo nagajivi in trmoljavi, lahko pa takšna nepravilna vzgoja rodi se težje in v mnogih primerih ugodnejše posledice. Tako bodo šibki otroci kaj ikmalu izgubili svoje gali bodo le iz strahu pred kaznijo, ne pa iz prepričanja, da je edino tako pravilno in dobro. Močnejši in življjenju polnejši pa se bodo posluževali vsega, tudi laži in zvijači in se vse kaj hujšega, da bi se izognili večnim nastopom.

Otrok je zelo občutljiv, zlasti pa, če si napravim njeni krivljeni in postopač z njim po svoji dobrni ali zli volji. Ali ni žalostno, da bo tako vzgojen otrok nujno zasovražil lastne starše, če ti ne bodo postopali z njim trezno, pravično in z dobrohorostjo, kot jo otroci zasluzijo. Kadar slišim, da brez palice in tepeža ni mogoče vzgajati, se vedno spominjam matere, ki jo prav dobro poznam. Se bolj pa poznam njenje otroke, ki kaže žare, kakor da bi sijalo samo sonce v njih.

Na zunaj je ta mati dokaj neznotno bitje, toda njeni notranjosti je polna vrlin in razumevanja. Z otroki ima mnogo potrpljenja, da o ljubezni sploh ne govorim, ki je gotovo njen največja odlika. Niti enkrat samkrat je nisem sišala kričati nad otroki. Vedno govoriti mirno, tudi takrat, kadar se zdi, da je otrok storil kaj nepravilnega. Sicer pa je njenina navada, da verno spazi, da bi otroka od nepravilnih dejanj, že vnaprej odvrnila. To se ji navadno posreči tako, da njegovo pozornost obrne na kaj druge-

ga. Tudi sem opazila, da od otroka ne zahteva nikoli nič nemogočega, nikdar mu ničesar ne prepove, manča mu vedno lepo objasni, zakaj je treba to in ono storiti tako in drugo spet drugače. Sploh pa mu nikoli ne grozi ali pa, da bi ga strašila s kaznijo. Z otrokom navadno govoriti in postopač tako, da je uverjen, da je vse to, kar od njega zahtevam samo njemu v prid. Zato ji otroci povsem zaupajo.

Seveda je pa treba poudariti, da ni z njimi nikoli slabe volje, nepotrebuje, nikoli se ne prenagli in iz jeze kaj nepremisljeno storiti, potem pa skuša to nedosledno popraviti. Tudi sem opazila, da otrokom nikoli ne žaže, tudi če gre za še tako nevažno stvar. Skratka ta mati se po mojem mnenju živo zaveda, da ni otrokov oblastnik, ampak njegov vodnik, če vidi, da preti otroku nevarnost ali škoda, ga pravocasno opozori in mu svetuje, sicer pa ga spusti popolnoma svobodnega. Zato pa so njeni otroci tudi življjenja veseli in srečni otroci.

Danes smo vam pripravili nekaj modelov za deklice, ki so že tako velike, da se rade lepo oblačijo. Morda imamo kakšne svoje obleke, ki jih ne nosimo več in jih lahko pripravimo z majhnimi stroški okusa in lepa oblačila, ki jih še pozivi kaka pentla ali pas.

Opijačah

Ce pridevo v goste in nam postrežejo s pijačo, je dobro, da poznamo osnovna pravila, kako jih zauživamo. Vedeti pa moramo tudi, kako gostu s pijačo postrežemo.

KAKO TOČIMO?

Ce odpriem steklencu vina, moramo zgornji rob vratu z vogalom čiste servete dobro zbrisati. Nato natočimo nekoliko vina najprej v svoj kozarec, da ne dobijo drugi morda kakih smeti, ki so ostale od zamaška. Ce pa imamo na mizi odprto vino ali pivo natočimo najprej drugim in še nazadnje sebi. Vsak kozarec napolnimo le za dober prst pod robom. Ce natočis gostu koza-

rec prav do roba, ga spraviš samo v zadrgo. Bal se bo nesti kozarec k ustom, čes, zdaj se mi bo zgodila nesreča, ali bom polil prt ali soseda ali pa svojo boljšo obliko! Zadnji ostanki vina ali piva iz steklence natočimo sebi. Natakanje prepričamo navadno moškemu. Ce ne želimo več pijače, odmaknemo kozarec in prosimo, naj nam ne točijo več. Ne smemo pa v takem primeru položiti roke na kozarec, kajti vljudni gostitelji ne bo po sili natakal, če vidi, da se branimo.

KAKO DRŽIMO KOZARCE?

Kozarec s podstavkom primemo za stebelce, ki veže kelih s podstav-

kom, ne pa za kelih. Kozarec z ročko primemo za ročko. Kozarec brez podstavka in brez ročke primemo pod sredino, torej za spodnjo polovicu. Pri tem ne smemo oddvojiti mezinca od ostalih prstov, ker to naredi gizdalinski vtis.

KAKO TRČIMO?

Ce s kozarci trčimo, dvignemo svoj kozarec in se z njim nahalno dotaknemo sosedovega, da zazveni. S kozarci za pivo in liker v splošnem ne trkamo, temveč kozarec samo dvignemo in nazdravimo s primerno besedo, predem izpijemo. Ko smo izpili, postavimo kozarec nazaj na svoj prostor, to je desno od krožnika.

FIZKULTURA IN ŠAH

Z ustanovitvijo Partizana se odpira mladini v Cerknem novo življjenje

Še pred nekaj meseci smo brali v časopisih novice o uspešnih fizičkih nastopih mladincev Elektrogospodarske šole in gimnazije Cerkno, v okviru mladinskih festivalov v Cerknem, Idriji in Tolminu. Pestri in kvalitetni sporedi tekmovanj so navdušili gledalce, ki so z velikim zanimanjem opazovali televadno izvajanje in športne igre na šolskem dvorišču EGS.

Za vas Cerkno, ki se je med kraji naše domovine uveljavila predvsem v težkih preizkušnjah narodno osvobodilne borbe in na fizičkem področju še nima tradicije, so bili ti nastopi posebenega pomena. Največ fizičkurnega razvedrilna pa je imela takrat šolska in le delno vaška mladina, ki jo ni bilo mogoče v celoti pritegniti v fizičkurno dejavnost. Še pred nastopi so razpravljali na raznih sestankih, kako pritegniti vaško mladino, da ne bi bila prepusčena nezdravim vplivom gostinskega prostora. Ob takih pogovorih smo stalno ugotavljali, da vas nima svojega društva, niti pogojev, da bi društvo uspevalo.

Rabimo primerno zemljišče za izgradnjo fizičkurnih objektov, na gimnaziji naj se nastavi stalni fizičkurni učitelj, nabaviti je še potrebno telovadno orodje itd., se je slišalo z vseh strani.

Končno pa se je odprla pot do rešitve vprašanja glede dodelitve potrebnega zemljišča, ko so ukinili okrajno opekarino v Cerknem, prav tako s tudi uspešno rešili vprašanje gojitve telovadbe z nastavitev stalnega fizičkurnega učitelja na gimnaziji. Na pobudo prosvetnih delavcev vasi Cerkno so ponovno sklicali pripravljalni odbor za ustanovitev tega društva in takoj za tem občeni zbor vse mladine šol in vasi. Tega se je udeležilo nad 200 mladincov, ki so z burnim ploskanjem odobrili dnevni red, katerega najvažnejše točke so bile: volitve, gradnja fizičkurnih objektov – zemeljska dela in osnovanje delovnih brigad.

V odboru so izvolili člane, ki bodo kos svojim nalogam in bodo vložili vse sile za preovladitev tega društva. Volili so tudi štab delovnih brigad,

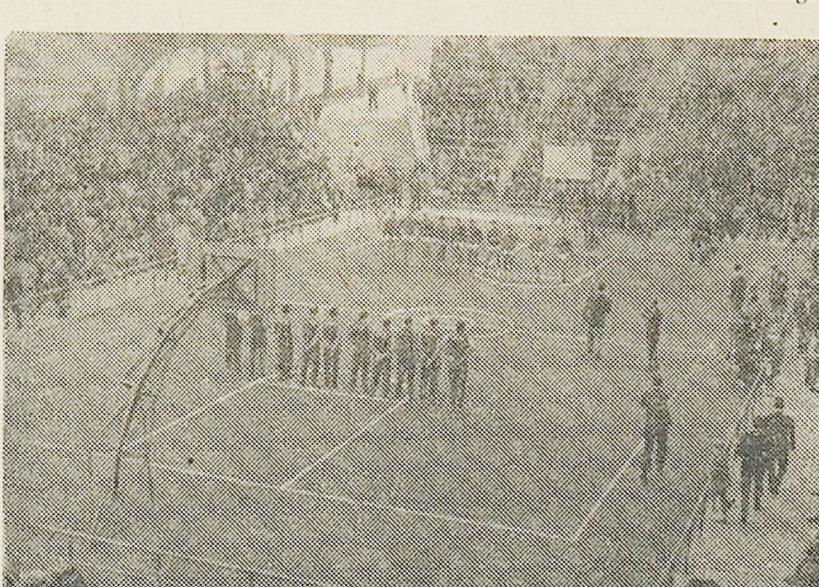
ki se bo moral resno lotiti gradbenih del. Pripravljalni odbor je že pripravil idejni projekt staciona, Anton Bolko

Šahovski brzoturnir v Kopru

Da bi se nekoliko poživilo šahovsko življjenje v jugoslovanski coni STO, je koprski šahovski odbor organiziral preteklo nedeljo moštveni brzoturnir, na katerega so povabili razen primorskih moštev tudi tri najboljše ljubljanske ekipe. Odziv je bil zaradi tehničnih zaprek pa tudi zaradi pomanjkljive organizacije zelo slab, tako da so Primorsko zastopale komaj tri ekipe (Koper I in II ter Piran), ki seveda najmočnejšim slovenskim ekipam (Krim, Triglav in LUSK) niso mogle resno konkurirati. Turnir je bil dvokrožen; vsako moštvo je zastopalo po 6 igralcev.

Kakov je bilo pričakovati, so prva tri mesta zasedle ljubljanske ekipe, zadnja tri pa moštva iz koprskega okraja. Prvo mesto je zasedel Triglav z 52 točkami, drugo LUSK z 42 in pol, tretje Krim z 41 in pol, četrto Koper I s 27 in pol, peto Koper II z 10 in pol ter šesto Piran s 6 točkami. Zmagovitemu moštву in igralcem, ki so dosegli najboljše rezultate na posameznih deskah, so razdelili denarne nagrade. Najboljši individualni rezultat na prvi deski sta dosegla Omladič (Koper I) ter Šiška (Triglav) z 9 točkami iz desetih partij, na drugi deski Trampuz (Triglav) 8 in pol točke, na tretji Mikunda (Krim) 9 in pol točke, na četrti Kočevar (Triglav) 9 točk, na peti Roblek (Triglav) 10 točk in na šesti Perdan (LUSK) 10 točk.

Ceprav ne moremo biti niti glede števila udeležencev iz koprskega okraja, niti glede kvalitete partij preveč zadovoljni, lahko pričakujemo, da bo ta turnir vnesel večjo živahnost v šahovsko življjenje v teh krajevih in da mu bodo kmalu sledile podobne prireditve. Gostje so odnesli iz Kopra najboljše vtise in izrazili željo, da bi se v prihodnje šahovski stiki med šahisti jugoslovanske coni STO in drugih krajev Slovenije še poglobili.

Novi košarkaški stadion v Beogradu

Samo za objokane ljudi

Nekaj jutro zarana so se pripeljali v Ljubljano trije Hrvati pravoslavne vere. Obstali so pri Prešernovem spomeniku in se razgledovali.

»Glej, Pero, ovo veliko kuču,« pravi eden. »Ovo, vidiš, je katolička cerkev. Idimo gledati še unutra.«

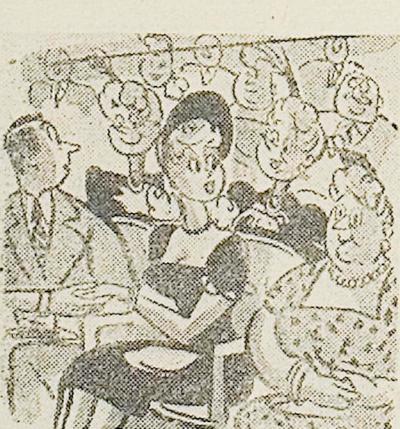
»Nije varno, Djuro, Katolici bi se ljutili in bi nam dali batin.«

»Ništa ne bodo učinili ako smo mlini i samo gledamo. Zašto bi se ljutili?«

Po kratkem oklepovanju so krenili po stopnicah in izginili skozi portali frančiškanske cerkve. Pred velikim oltarjem je bral latinsko mimo frančiškanskog pater. Komaj so se Hrvati ozrli okoli, se pater obrne, pogleda po cerkvi in reče glasno:

»Orate fratres!« (Molite, bratje!)

V sistem hipu so se vsi trije Hrvati obrnili, zgrumieli drug za druga-

»Vidim, da vas sosed drži za roko. Dovolite mi zato, da vam jaz snem klobuk z glave.«

Kravari jezdenci

FRANCE BEVK

Goriški grof je bil še vedno gospodar tolminske deželice. Pavel Bojan je jahal po njenih dolinah in gospodaril v imenu grofa Henrika, strogog, s preudarkom, ne vselej z bičem, ne vedno z božanjem. Po deželah, ki so bile grofu nasprotne, se je raznesel glas, da se je Tolminska v dveh letih opomogla, da so dobre letine, da zemlja rodi in se živina plodi. Ta čas pa v deželi ni bilo več vojske ne požarov ne kobilic ne povodnji ne kuge ali drugih nadlog. »Moj Bog«, so govorili med seboj, »saj se bodo Tolmineci prenajedli dobrega; baje jih kapitan ne zna dovolj stiskati in zgodi se lahko, da bodo ti ljudje zadovoljni in srečni, kar bi ne bilo prav, dokler so na svetu grofi in pllemenitniki, ki potrebujejo denarja, živine in ljudi, da jim ni treba delati in se mučiti.« Zato so zbrali vojake, sužnje in plačance in jih poslali na Tolminsko na ropanje in požig. Šli so mimo Ogleja, Vidma in Čedada; patrijarh jih zaradi tega ni preklen, zakaj šli so v deželo njegovega sovražnika in je tako zahtevala doževa korist.

Udarili so iz Čedada proti Kobaridu in po dolini do Tolmina, z drugo četo pa čez hribe iz Čedada do Volč, od tam čez Most proti Baški grapi. Napad je bil nenaden in tih; ko se je Bojan zavedel, kaj se godi, je bila deželica že v ognju.

Hiše so gorele; ceste so bile posejane z mrliči, sužnji so bili zvezani v vrste, da nastopijo svojo pot v tuji svet, blago je bilo naloženo na živino. Pri cerkvi svetega Daniela ob črnem gozdu so kmetu, ki se jim je upiral, predrali prsi; nato so mu odsekali glavo in jo nasadili na kol. Mimo nje, ki je bila v črno svarilo, so gnali mlade sužnje.

Na vrhu stolpa na Kozlovem robu pa je stal Pavel Bojan in gledal rdeče plamene, ki so lizali po dolini. Bledel je od jeze, ne zaradi usmiljenja do tistih, ki so trpel, marveč zaradi grofa, svojega gospoda, ki bo trpel škodo. Uvidel je, da ne misijo napasti ne gradu ne Dvora, da so le krvoželjni roparji, ki bi se radi nasiliti v grozi in odšli s plenom.

»V imenu grofa Henrika«, je vzklikanil in ukazal odpreti vrat Dvora in Kozlovec roba, da se je posadka usula na plan. »Udarimo!«

Začela je teči kri. Ljudje so se v grozi in strahu teh ur spominjali pesmi matere Agate, četudi bi je nihče ne zнал ponoviti.

Bojan je bil zmagovalec. Eno četo je potolkel, a drugo zajel. Niti enemu ni prizanesel; redki so bili, ki so ušli v gozdove.

Pač, nekomu je Pavel Bojan prizanesel. Nekemu beneškemu plemiču, s katerim se je bil že nekoč srečal v neki bitki z Benečani. Dal je golega posaditi na konju in ga zapoditi po cesti proti Čedadu, da ponese sporočilo sramote in poraza.

Glavni poveljnik beneške vojske je taboril blizu cerkve svetega Kvirina ob Nadiži. Ko je zagledal nenavadnega jezdeca, temu ni bilo treba govoriti, poveljnik je vedel vse ...

Med vojaki, ki so bili napadli Tolminske, je bil tudi Štefanov brat Ljubota, ki je dolgo vrsto let hrepel po domu. Ob takih prilikah je nekateri rob srečal domače in zopet našel svoj dom. In če se mu prej ni vzbudilo hrepenevanje po svobodi, se mu je ob pogledu na domači kraj porodilo s tako silo, da je tvegal svoje življenje za prostost.

Ljuboti je kazalo ubežati, zakaj nad Tolminsko je vladal gospod, o katerem je vedel, da ga ne bo ovajal in vračal v nadaljnjo sužnost in tako krepil sovražnikovo moč. Vedeti je tudi, da mu bodo, če pride dežela pod patrijarha, domača tla zopet gorela pod nogami. Bil je že star, le utrujen v vojnih pohodih.

Ko je zagledal domače kraje, Tolmin s Kozlovim robom, so ga z divjo silo objeli spomini. V temi je planil s ceste v gozd in se ni več pričkal Benečanom.

Čez tri dni, ko so bili Benečani potolčeni in sužnji oproščeni, so prinali biriči Ljubota v grad. Vsakega beneškega vojaka, ki so ga še ujeli, so na mestu pobili; le njega, ki se je skliceval na Bojana v domačem jeziku, so tirali s seboj.

Pavel Bojan ga je ostro mernil s pogledom in vprašal: »Ali si plačane ali suženj?«

»Suženj,« je odgovoril ta in pokazal vžgano znamenje na plečih. Povedal mu je, odkod je in da je pobegnil v upanju, da ga kapitan gospoda grofa Henrika ne bo izročil Benečanom ali ga prisilil, da bi se moral skrivati po gozdovih.

Bojan se je nasmehnil; to zaupanje mu je dobro delo.

»Ali je to brat tistega Štefana, ki se je z nami bojeval je vprašal Bojan.

»Imel sem brata Štefana,« je pritrdil Ljubota. »Bila sva skupaj, dokler se nisva ločila. Ali še živi?«

»Njegov brat bo,« je pritrdil pisar, ki je pogledal v zapiske, »sin pokojnega Florjana ...«

»Pokojnega!« je vzdihnil Ljubota.

... in pokojne Agate ...

»Pokojne!« je Ljubota nagnil glavo, roke so se mu sklenile.

Vsaka beseda je bila grenka novica zanj.

Poklicali so Štefana, ki je stal pred bratom kot pred prikaznijo z drugega sveta. Nekaj trenutkov sta se brata gledala, nato so jima zatrepetale ustnice in sta se objela. Bilo je ganljivo gledati dva moža, ki ju je bilo skupno trpljenje združilo in ta vez še ni popustila. Ni bilo treba več besed, Ljubota je bil prost.

»Za koliko časa?« je vprašal.

»Dokler ne pridejo znova od tam,« je Štefan pokazal na jugozapad.

»Bog jim ne bo dal sreče!« je želel Ljubota.

»Včasih jo imajo od hudiča,« je godrnjal Štefan. »Ali veš, da so zapisani vragi in jim spodleti samo tedaj, kadar srečajo križ. Tudi to pot so ga srečali. Tisto noč, ko so bili tepeni, sem videl dve svetlobi; en pas je šel z juga na sever, drugi z vzhoda na zahod. Oba sta delala obliko križa. Ta križ jih je pogubil.«

Stopila sta v hišo, kjer sta ju pozdravila Štefanova žena in starejši sin Florjan.

»Ta pa ni tvoj,« je dejal Ljubota.

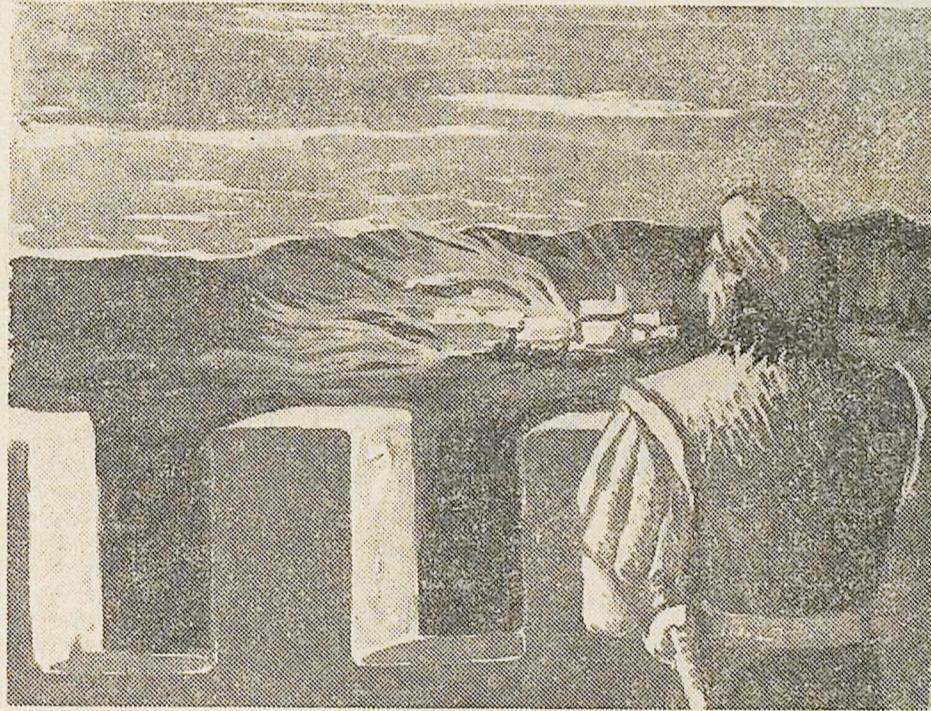
»Na moje ime je zapisan,« je rekel brat in pogledal ženo; nato se je nagnil k Ljubotu in mu pošepnil na uho: »Če srečam njegovega očeta, ga bom ubil.«

»Jaz sem sit krvi,« je menil Ljubota.

Moža sta sedela vso noč do jutra in nista nehala govoriti ...

3.

Doba je bila muhasta kot vreme. Kmet ni mogel reči: »Jutri bom pokosil seno in ga posušil,« ker je lahko prišla ploha. Tako tudi ni mogel reči: »Jutri bom odračunal dajatve goriškemu grofu,« ker bi jih moral morebiti patrijarh ali kateremukoli fevdalu. Takrat so namreč kupčevali s človeškimi glavami kot z njivami ali repi živine. Ta ali oni samogolni plemiči, lenuh po svojem rojstvu, ki je poznal le sedem plemiških umetnosti, s katerimi si ni mogel služiti kruha, in je bil odveč v domačem gradu, v katerem je zrasel, je moral po svetu. Vihtel je meč in v bojih poskušal dokazati, da je vreden polne sklede in čase vina. Oko deželnega kneza se je milostno ozrlo nanj. Dobil je za plačilo v fevd ne-

kaj kmetov, da se je prezivel, včasih tudi celo vas, toliko in toliko duš, z živino in s poljem, ki so mu bili dolžni odražovati vse dajatve. Blagor pllemenitniku, čigar sorodnik je bil patrijarh ali kateri izmed kanonikov čedadskega kapitlja, ki so imeli pravico pobirati cerkveno desetino. Ti so mu dajali kmete in cele vasi v najem. Toliko in toliko duš za toliko in toliko zlatnikov, kdo da več? Kdor je ponudil višjo ceno, jih je dobil. Imel je lep dobiček, ki ga je izmogzaval iz krvi in znoja svojih najemnikov. To je bilo tisti čas, ko so se pred notarjem sklepale roparske pogodbe. In tisti čas je prišel v Čedad novoizvoljeni prošt, Guarnero de Gallona, ki je prodal nekemu Manjhardu vse svoje pravice, ki jih je imel na Tolminske za devetdeset zlatnikov.

Drugo leto je patrijarh Pagano della Torre dobil od goriškega grofa s pogodbo Tolmin nazaj. Poslal je sla po vseh duhovnjah, da so z zvonovi zvonili v počastitev tega dogodka.

Zvonovi so zvonili, kakor da zvonijo mrličem. Kmetje so tekli od dela in se vpraševali: »Kaj se je zgodilo?«

»Pod patrijarhom smo,« so odgovarjali tisti, ki so že izvedeli novico.

»Joj,« so vzklikanili, »zopet so pomorili polovico ljudi in požigali vasi.«

»To pot nobene. Gospodom se je poljubilo, da so se bili in tepli grugod. Tolminsko pa so zavzeli s peresom, na belem polju je tekla črna kri.«

Ljudje so to stežka verjeli. A res, to pot niso slišali peketanja kopit krvavih jezdecev. Bilo pa jim je kljub temu tesno pri srcu. Zvonovi so mrtvaško peli. Šest let zlate dobe Pavla Bojana je umrl.

Pavel Bojan je v bleščeci opravi in z močnim spremstvom pričakal v Tolmin novega kapitana. Ta je bil Rajmund della Torre, patrijarhov nečak, mož ostrih potez na obrazu. Prišel je s praporjem in močnim spremstvom.